

Lélekemelő

pszichiáterek egymás között

*Miért festett
Winston Churchill?*

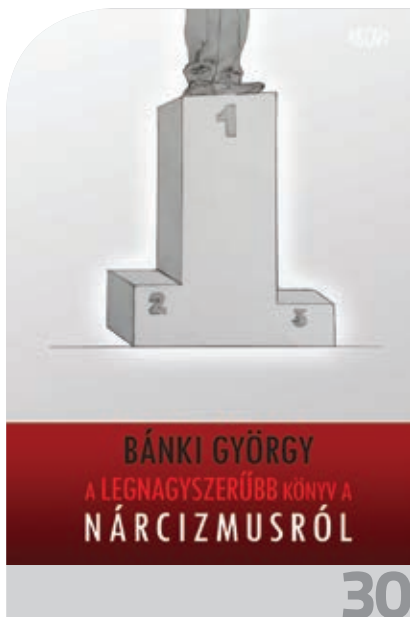
*Szólj szám, hisz
fáj a fejem!*

Vándorgyűlés: Mozaik

*Egy apostoli küldetésű
pszichiáter*

képek
hangulatok
könyvek

30

16

Tartalom

VÁNDORGYÚLÉS	
Mozaik	04
Miért festett Winston Churchill?	10
OLÁH GUSZTÁV-DÍJ	
Óriások vállán álltam	13
TERELÉS	
Hadassa és a juhok	16
SZIGETVÁR	
Mi sütjük a világ legjobb palacsintáját...	18
ARANYDIPLOMA	
Az emlékezés fonala	20
NYÍRŐ GYULA-DÍJ	
Ami a könyvből kimaradt...	22
ANYA ÉS LÁNYA	
Márta és Réka	26
VIKÁR GYÖRGY-DÍJ	
Ebédszünetben futok	28
KÖNYVAJÁNLÓ	
A legnagyobb könyv a nárcizmusról	30
EGIS	
Szólj szám, hisz fáj a fejem!	32
ORVOSTÖRTÉNELEM	
Egy apostoli küldetésű pszichiáter	34

22

10

Kedves Olvasó!

Könyvajánló van, színdarabajánló nincs a lapban, hát írok egyet. A Szentivánéji álom című ötfelvonásos vígjátékot 1595-ben írta William Shakespeare. Elsőként Arany János fordította magyarra, az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet adattára szerint: ez a leggyakrabban játszott Shakespeare darab.

A cselekmény Szentiván éjjelén, a nyári napfordulón játszódik Athénban, és egy közeli erdőben. Van itt minden, tündérek, királyi pár, ifjú szerelmesek és kézművesek keverednek egy bolondos éjszaka zűrzavarában. A féltékeny tündérek össze-vissza kézbesített bűbájai a legváratlanabb szituációkhoz vezetnek: aki eddig a szerelem elől menekült, most üldözi, akit került az érzés, most vonzónak tartja.

A Szentivánéji álom Shakespeare legmozgalmasabb komédiája, amelyben mindenki átalakul, kivetkőzik önmagából, vagy éppen vállalja igazi önmagát, hogy aztán másnap reggel, álmos szemmel felébredve megkérdezhesse: tényleg velem történt mindez?

Shakespeare korai komédiáját valószínűleg egy főúri esküvőn mutatták be először. Erről szól maga a darab is, szerelemről, házasságról, szenvedélyről, és persze az akadályok legyőzéséről. A Szentivánéj egyetlen hatalmas nászéjszaka.

A Vígszínház nagyszínpadán ott van Gyalu szerepében Hegedűs D. Géza, Pyramusként Stohl András, valamint a víg fiatal tehetségei.

A háborúság a tündérkirály és tündérkirálynő között, egy bájos apród – a Vígszínház színpadán egy lassú, duci férfiú –, miatt tör ki, aki az eredeti darabban meg sem jelenik a színen. Kovács D. Dánielnek ez az első nagyszínpadi rendezése. Bemutatkozása izgalmas – tavaly ősszel ő volt a színi kritikusok által legígéretesebb pályakezdő tehetségnek választott rendező –, de annyira aktualizált, hogy szegény Shakespeare foroghat a sírjában. Jó. Stohl András szerint ez a fiatalok előadása, egészen más nyelven szólal meg, mint az eddigi rendezések, és ebben tényleg igazat adhatunk neki.

A színpadon sorjáznak az aktualizált mondatok. Honnan is tudhatta volna Shakespeare 1595-ben, hogy mi az a közmunka Magyarországon, hogy mi történik a civil szervezetekkel, és, hogy például a globális felmelegedés hatására felolvadnak majd a jégsapkák. A legfurább színpadi mondatról nem is beszélve, ami annyira zavart a Szentiván-éji álom kontextusában, hogy meg is jegyeztem: „A zsúfolt metrón masztizni botrányos és bátor, de nem jó.”

Ettől függetlenül a darab izgalmas, külön kiemelendő a főszereplő: Pukk. Eszenyi Enikőnek évek óta nem volt színészként vígszínházi bemutatója, most viszont rafinált játékmesterként láthatjuk a színpadon. Idegbecsípődése miatt csak bottal tud járni, ami annyira illeszkedik a gonosz manó jelleméhez, hogy csak a tapsrendnél jövünk rá, hogy a bot nem a szerep, hanem a színésznő kelléke, azaz remekül, energiával telve játszik sérülése ellenére.

Tele van energiával Felházi Anett is – Vikár György-díjat kapott a vándorgyűlésen, ami az elmúlt két évben megjelent legjobb pszichoterápiás esettanulmányért jár – annyit lőt-fut naponta, hogy csak az ebédszünetben jut ideje a futásra. Természetesen beszámolunk az MPT XXI. Vándorgyűlésének hangulatáról, és amennyire kereteink engedik hihetetlenül sokszínű témáiról is. Megkérdeztük az Oláh Gusztáv-díjas Boncz Istvánt – kollégái szerint Sityut klónozni kellene – és az ő humoros történeteiből is közreadunk néhányat. A vándorgyűlés legidősebb előadójától, megtudhatjuk, hogy miért festett Sir Winston Churchill, hogy ki maradt ki Németh Attila Nyíró Gyula-díjas könyvéből (Művészek és pszichopatológia), egy új könyvet is ajánlunk Önöknek, pontosabban ajánlja Bánki György a szerző maga, címe: A legnagyobb könyv a nácizmusról.

Kiderül, hogyan segítenek Jakabos Hadassa állat-asszisztált terápiájában a juhok, a kecskék, és a pásztorcutyák a betegeknek, de az is, hogy ki süti a világ legjobb palacsintáját az unokáinak.

A további cikkekhez is jó időtöltést!

B. Király Györgyi

Lélekemelő

A Psychoeducatio-Léleknevelés Alapítvány és az EGIS szakmai-kulturális magazinja a Magyar Pszichiátriai Társaság támogatásával.

ISSN 2061-4187

Felelős szerkesztő:

B. Király Györgyi

Szerkesztő:

Füredi János és Harmatta János

Szaktanácsadó:

Molnár Károly és Purebl György

Koordinátor:

Turjánny Katalin

Munkatársak:

Boromissza Piroška, Bozsán Eta, Bulla Bianka, Csák Elemér, Seregély István, Vámos Éva és Várhegyi Andrea

Tördelőszerkesztő:

Tusor Ildikó

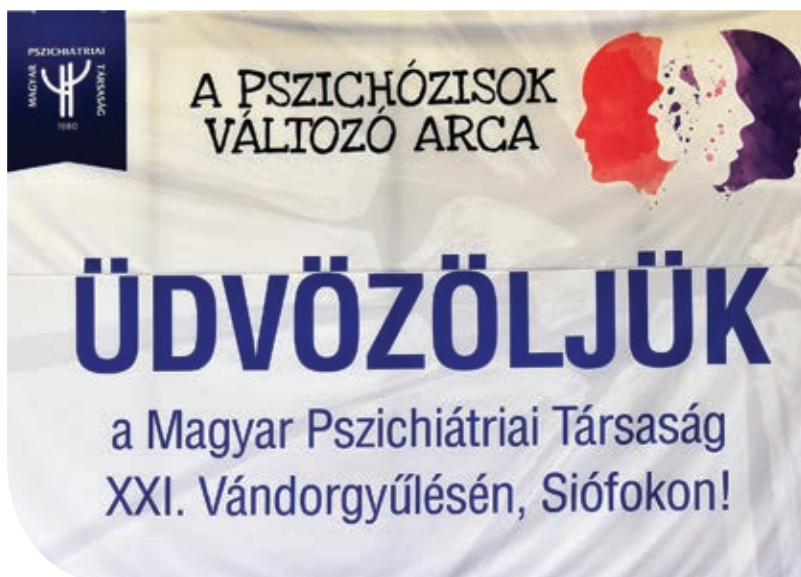
A lap orvosok és egészségügyi szakdolgozók számára készül, terjesztik:

az EGIS orvoslátogatói, beszerezhető az OPAI titkárságán – Budapest, XIII. ker. Lehel u. 59. Tel.: 451-2600 –, illetve a Magyar Pszichiátriai Társaság – II. ker. Húvösvölgyi út 75/a. Tel.: 275-0000 – titkárságán.

Mozaik

AZ MPT XXI. vándorgyűlésének ismét Siófok adott otthont. A rendezvény fő témája: A pszichózisok változó arca. A vándorgyűlés előadói a mentális zavarok ezen csoportjára tették a hangsúlyt, kiemelve ugyanakkor a pszichiátriában zajló paradigmaváltást, és ezzel párhuzamosan a hazai pszichiátria helyzetét is.

Az MPT számításai szerint 650 pszichiáter dolgozhat itthon. A feltételes módot az indokolja, hogy akad, aki szakvizsgázik, de mégis pályát módosít, mások bár regisztrálnak, külföldön dolgoznak,

és ahogyan összeállításunkban is olvashatják: sokan fognak vándorbotot, sajnos éppen a fiatalabb korosztályból. Tisztázatlan a finanszírozási helyzet – évek óta megoldatlan például a pszichoterápia dotációja –, de kívánnivalót hagy maga után a jogi szabályozás is. A témák és megközelítések sokszínűsége, a pezsgő tudományos élet jellemezte a társszakmák képviselőinek érdeklődésére is számot tartó január végi 3 napot.

És nehogy megfeledezzünk a szokásos díjátadókról! A 2016. évi Oláh Gusztáv-életműdíjat Boncz István és Túry Ferenc nyerte el. Nyíró Gyula-díjat 2 könyv kapott. Az egyik szerzője Németh Attila

(Művészek és pszichopatológia, Medicina Könyvkiadó), a másiké Kuritárné Szabó Ildikó (Úgy szerettem volna, ha nem bántottak volna – A családon belüli gyermekkori traumatizáció: elmélet és terápia, Oriold és Tsa). A Vikár György-díjat Felházi Anett kapta a „Hitelesség a terápiás kapcsolatban (Pszichoterápia, XXIV. 2015. május) című közleményéért.

Néhány vélemény a rendezvényről, és a szakmáról.

A hangsúly áttevéődik a gyermekellátásra

Purebl György az MPT elnöke a vándorgyűlés fő témájának magyarázatával kezdi.

– Azért választottuk ezt, mert az egyik legemblematikusabb pszichiátriai betegcsoport a pszichózisok. Egyrészt súlyosak, másrészt elég gyakoriak. A pszichiátria változik, a paradigmaváltás pedig egy új pszichiátriai identitást tesz szükségessé! A mentális zavarok egyre jobban megragadhatók képalkotó eljárásokkal. Ezek a képalkotó eljárások nem azt vizsgálják, hogy az agyterület sérült, vagy diszfunkcionális-e, hanem azt, hogy az agyterületek milyen színvonalon tudnak egymással kommunikálni. Ezen a kommunikáción lehet javítani gyógyszerrel, de lehet javítani pszichoszociális beavatkozásokkal is. Lehet javítani psi-

Oriold Károly könyvkiadó Kuritárné Szabó Ildikó Nyíró Gyula-díjas könyvével

choterápiával, készségfejlesztéssel, de új modalitásokkal is, mint például az állat- asszisztált terápia, amiről itt is hallottunk.

Tudjuk, hogy amivel egy felnőtt pszichiáter találkozik a pszichózisok, és az egyéb mentális zavarok esetében is, az már valaminek a vége. Azok a zavarok, amik aztán végül felnőttkorban súlyos pszichopatológiai tünetek képében jelennek meg, sokkal korábban kezdenek kifejlődni gyermekkorban, serdülőkorban. Ha ezek ilyen lassan kifejlődő betegségek, akkor számos ponton lehet őket megszakítani megelőző beavatkozásokkal, vagy megfelelő támogató környezettel. Elképesztően lényeges a család, a családközpontú megközelítések most is előkelő helyet foglalnak el a pszichiátriában, és feltehetően tovább erősödnek majd.

Elméletben, vagy a gyakorlatban is?

– Mind a kettőre szükség van. Egyre többen végzik el Magyarországon is a családterápiás képzéseket, hiszen a családközpontú megközelítés nagyon lényeges. Például az evészavarokban – mostanában főleg ezzel foglalkozom – elsődleges a gyakorlatból tudjuk már, viszont nagyon sok vizsgálat kellene még ahhoz, hogy ezeket szépen demonstrálni is lehessen. Innen már csak egy lépés, hogy ne csak a családot vonjuk be, hanem az emberek tágabb közösségét, ahonnan a stressz és a környezeti hatások érkezők.

Paradigmaváltás zajlik abból a szempontból is, hogy a pszichiátria tényleg interdiszciplináris, vagy ha úgy tetszik holisztikus szakmává válik. Ahol a pszichiáter, a klinikai pszichológus, a gyógypedagógus, a nővér, a szociális munkás, sőt a gyógytornász és a dietetikus is mellérendelt hierarchiában dolgozik, terápiás teamként, aminek természetesen a hozzátartozó, és a beteg is egyenrangú tagja.

A közösségi pszichiátria azért is közösségi, mert a terápiát megvalósító csoport egy közösség. A paradigmaváltás része tehát

az objektív képalkotó eljárások használata, a közösségi pszichiátria, és a közeljövőben bekövetkező fordulat – lehet, hogy ezzel most nagy vitákat fogok kiváltani – a hangsúly áttevődése a felnőtt pszichiátriáról a gyermeki és a serdülőkori pszichiátriára.

A szakmában sokkal több felnőtt pszichiáter van, mint gyerek pszichiáter. A jelenlegi kutatási eredmények alapján enne fordítva kéne lennie! Gyermekkorban kellene nagyon beavatkozni ahhoz, hogy felnőttkorban már ne legyen rá szükség! Remélem, hogy 10 év múlva a gyerekek ellátásán lesz e hangsúly, a korai készségfejlesztésen, és a korai beavatkozásokon.

Pászthy Bea egyetemi docens, a Semmelweis Egyetem I. Gyermekgyógyászati Klinikájáról nagyon fontosnak tartja, hogy a különböző szakmák, és intézmények között együttműködések szerveződjenek, szakmai párbeszéd alakuljon ki. „Ebből a szempontból az evészavar szekció hangsúlyos volt a számom-

ra, mert azt hiszem példás az az együttműködés, mely az intézményeink között kialakult.

A különböző evészavarokat már kora gyermekkortól kezdve diagnosztizáljuk és gyógyítjuk. Az a tapasztalatunk, hogy sokkal magasabb a gyógyulási esély gyermekkorban, mint később. Ezért különösen fontos a korai hatékony intervenció. A szülők sokszor jól látják, hogy baj van, a gyermeknél kialakult az evészavar, de gyakran későn hozzák a gyermeket terápiába. Néha egészen meglepő, hogy milyen rossz fizikai és mentális állapotú gyerekek jönnek hozzánk. Ennek egyik oka, hogy a szülő nem látja pontosan mi a súlycsökkenés pontos dinamikája, a másik, hogy a gyerek ellenáll, nem akar terápiára jönni, harmadrészt a szülő is halogatja a terápiát a saját büntudata miatt. A szülő büntudatának oldása és a gyermek motivációjának elnyerése a legfontosabb feladat a terápia elkezdésekor. Ez a legkeményebb és ugyanakkor legszebb feladat a terápia során, mert ha a gyerek motiválódik a saját gyógyulására,

akkor köré lehet építeni a gyógyulást segítő terápiás team-et, amely a szülőkből és terapeutákból áll.

Ami a vándorgyűlést illeti, nagyon fontos, hogy évente egyszer a szakma képviselői találkozzanak ezen a nemzeti konferencián. Mindenki, aki a gyerekek és a felnőttek mentális egészségével foglalkozik: orvosok, pszichológusok, pszichoterapeuták, gyógypedagógusok, foglalkoztató terapeuták, nővérek... a szakma apraja-nagyja, akik részt vesznek a diagnosztizálásban és a gyógyításban. A legnagyobb élmény a kollégákkal találkozni, terápiás eljárásokról eszmét cserélni, egyáltalán kicsit kötetlenül együtt lenni."

Kultúrateremtő hallucinációk...

„Szép, színes a vándorgyűlés programja, szeretem, hogy sok a kihívás benne, ide lehet hozni a legváltozatosabb témákat, lehet hozni a legváltozatosabb témákat, a hallucinációtól, a mikrobiótáig. A tegnapi előadásom Parmenidészről sajna elsikkadt, pedig rengeteg libidót raktam bele. Nagy lelkesen írtam meg, az volt a címe, hogy „Parmenidész túlvilági utazása és a Nyugat hajnala”. Kevesen tudják, hogy Parmenidész Plátón és Arisztotelész előtt élt, és jelentős hatással volt mindkettőre.

Őt lehet a nyugati gondolkodás és kultúra első mozgatójának tekinteni, ráadásul a logikai érvelés fontosságát ő vetette fel először.

Az előttem lévő szimpóziumon kiszaladtak az időből, úgyhogy 10 perc alatt össze kellett csapnom az egészet. Szép audiovizuális betétekkel készültem, ezek már nem fértek bele, kár érte. Parmenidész azt ért hoztam be témaként, mert egyrészt orvos volt, másrészt az álom- inkubáció mestere, lényegében pszichiátriai praktikákkal gyógyított Hippokratész előtt.

Most már értem mi vonzott benne.

– Kapcsolódik a második előadásomhoz is, ahol arról is beszéltem, hogy a kultúra, hogyan befolyásolja a hallucinációk tartalmát és gyakoriságát, meg arról is, hogy a hallucinációk mennyire kultúrateremtők. A példák

tömkelegét soroltam fel: a gyógyítás, művészet, vallás, filozófia, sőt egész civilizációnk eredetét illetően. Pitagórasz a matematika atyja például, Parmenidészhez hasonlóan csoda-gyógyító (iatromantisz) orvos volt. Neki is voltak hallucinációi, egy csomó tudást állítólag a víziókból merített.

De kiemelném a mikrobióta előadást is, hiszen méltatlanul keveset beszélünk a mindennapjainkban bélflóránkról, pedig meghatározza általános és mentális egészségünket. Tudtad, hogy valóságos Petri csészék vagyunk? Bértartalmunk 1.3-szor annyi sejtet tartalmaz, mint mi magunk, ráadásul a géntartalma 150-szerese a miénknek!

Még diétás tanácsokat is adtam, receptekkel együtt, arról, hogyan övjuk-gondozzuk a bélflóránkat!

Frecska Ede

*a Debreceni Egyetem
Pszichiátriai Tanszékének
vezetője*

Molnár Károly – az MPT előző és leendő elnöke – szerint a vándorgyűlés programjai felölelik az egész pszichiátriát, nem csak szűken a szakmát, hanem a holisztikus szemléletnek megfelelően a biológiát, a pszichológiát, a szociális aspektusokat, a művészeteket, a kultúrát, és természetesen a spiritualitást is.

– Egyfajta paradigma váltás zajlik a pszichiátriában, amit tudomásul kell vennünk! Ezért foglalkozunk olyan témákkal

mint a pszichózisok és a szkizofrenia neurobiológiai és genetikai háttértényezői, az addikciók és a pszichózisok kapcsolata, a korfüggő pszichózisok, a kultúra és a pszichózisok kapcsolata, pszichózisok a virtuális világban, vagy a telemedicina szerepe a pszichózisok korszerű kezelésében, a személyre szabott orvoslás és gondozás a közösségben, különös tekintettel a korszerű terápiás modellekre és a közösségi pszichiátriai ellátásra, hiszen látjuk, érezzük, hogy a pszichiátriai ellátás egyre inkább a közösségi ellátás irányába tolódik el. Egyre több olyan eszköz van a kezünkben, mint például a képalkotó eljárások, amikkel 10-15 éven belül a többi orvos szakmához hasonlóan pontosabb diagnózist tudunk mondani, olyat, amivel adekvát módon megalapozhatjuk a terápiát. Ez a változás érződik az előadásokon is.

Az elmúlt években nagyon fontos momentumra volt a rendezvényeiteknek, a hangsúlyos nemzetközi jelenlét. És most?

– Most is megrendezzük például a Magyar-Román szimpóziumot, aminek komoly tradíciói

fog tartani. Ő egyébként rehabilitációval foglalkozik, ami a pszichiátrián belül egyre jelentősebb. Az akut ellátás egyre szűkül, nagyobb hangsúlyt kap a betegek integrálása, visszavezetése a normál életbe.

Mennyire nyit a vándorgyűlés? Mennyire észlelhető a társszakmák jelenléte és részvétele?

lül hétszázan vagyunk, de hát itt vannak a pszichológusok, a szociális gondozók, és a háziorvosok is. Bár nagyon sok érdeklődő jött el, még mindig úgy érezzük – erre pontos kutatások nincsenek –, hogy a többi orvosszakmához képest alacsony a presztízsünk, miközben az ellátottak részéről, a lakosság részéről egyre nagyobb az igény ránk, – hiszen egyre több a mentális probléma, ami ráadásul különböző szervi betegségekben manifesztálódik, így a társszakmák részéről is egyre nagyobb az igény, hogy együttműködjenek velünk.

vannak. De ne feledd, nagyon közel van az előző kongresszusunk, amit nagyon nagy nemzetközi részvétellel tartottunk meg! Ez a mostani vándorgyűlésen sokkal kisebb, de azért itt van velünk például Afzal Javed professzor a Pszichiátriai Világszövetség képviselőjében, aki plenáris előadást

– 1000–1200 közötti résztvevő van most itt, ez egyértelmű nyitást jelent. Azért azt mondom, hogy a mentális betegségellátásban dolgozók teszik ki a jelenlévők nagy részét, ennek nyilván csak egy csoportja a pszichiáter szakma. Magyarországon becsléseink szerint összesen körülbe-

„A tudomány soha nem egy befejezett állapot, mindig képes újra és újra megújulni, a régi irányzatot folyamatosan felülírják az újak. Különösen igaz ez arra a tudományterületre – a pszichiátriáról beszélek – ami jelen van a mindennapjainkban, úgy az emberi kapcsolatokban, mint a beteg-orvos kapcsolatban, és a mindennapi kommunikációban is. Háziorvosként úgy vélem, hogy egészében kell nézni az embert, és a test mellett az elmét, és a lelket is, gyógyítani és ápolni kell. Amikor szemben ülök a beteggel, akkor a beteg az én figyelmemre, érdeklődésemre

és szaktudásomra is számíthat. Mert én fel vagyok vértézve az-
zal a tudással, amire neki szük-
sége van, és egyenrangú félként
kezelem. 2350 fős a praxisom, és
megszoktam, hogy a rendelési
időn kívül is rendelkezésre állok a
betegeim számára.

**Talán ezért voltál igen kiélezett
versenyben második helyezett
2015-ben „Az év praxisa a Kárpát
medencében” pályázatban. Hogy
tetszik a vándorgyűlés?**

– Igen magas színvonalú, mind
a magyar, mind a külföldi előadók
tekintetében. Nagyon sokat tud-
tam meríteni eddig – a második
napnál tartunk – és még ennél is
többet fogok majd felhasználni a
háziiorvosai munkámban. Sajnos
nem tudtam minden programon
részt venni, ami érdekelt volna,
mert vissza kellett mennem Szé-
kesfehérvárra rendelni, nagyon
nehéz megoldani a helyettesítést.
Ha kiemelhetek egy előadót,
az Afzal Javed, és, ha még egyet,
akkor Szendi István nevét mon-
danám.”

Honos Anasztázia
háziiorvos

Ha két ember találkozik...

Gerevich Józsefnek két izgal-
mas előadása is volt Siófokon, az
egyik egy könyvbemutató keretében.

– Az „Agresszió, öngyilkosság,
addikció” c. kötetünkről tartot-
tam előadást. 15–20 percben
összefoglaltam mindazt, ami a
könyv lényegét alkotja, vagyis
az elmúlt 15 év kutatásait, ami-

kor is az addiktológia területéről,
az agresszió, illetve az öngyil-
kosság világába kalandoztunk
el. Kiemeltem persze, hogy ez a
három jelenség szorosan össze-
függ egymással, az elmúlt évek-
ben ezeket az összefonódásokat
vizsgáltuk.

A második „A találkozásél-
mény az irodalomban” c. szim-
pózium bevezető előadása volt.
A szimpózium röviden arról
szólt, hogyan lesz az élményből
mű, illetve, hogyan lehetséges
az, hogyha két ember találko-
zik egymással, a kettejük között
kialakuló mindenféle történé-
sek élmények, hatások, érzések
transzformálódhatnak az iro-
dalmi művekben. Fiatál tanít-
ványaimmal arányosan hoztunk
példákat a magyar és a világiro-
dalom területéről is. Ilyen volt a
„Párbeszéd férj és feleség között
az irodalomban”, azaz Lev Tolsz-
toj és Szofja Tolsztaja története,
vagy „A kezdet és a végzet asz-
szonyainak találkozása József
Attila kései verseiben” József
Attila és Kozmutza Flóra útke-
resztelkedése, de példaként hoz-
hatom fel Verlaine és Rimbaud
találkozását is, amiből a „Zöld
sátán elszabadulása” született.
A fiatal előadók évek óta együtt
dolgoznak velem, az elmúlt évek-
ben számos irodalmi élményt
dolgoztunk fel.

**Milyen impulzusok érték a vándor-
gyűlésen?**

– Elsősorban a sajnálatomat
szeretném kifejezni, hogy az el-
múlt 15–20 év keresztmetszété-
ben szűkült a spektrum, a téma
is, az érdeklődés is kevesebb,
mint korábban. Ez a konferen-

cia is tükrözi, hogy kiöregszik a szakma, hiány van a középgenerációban. Sajnos sokan mennek külföldre, a mai fiatalok nem a pszichiátriában látják a perspektívát. Ezen kellene változtatni. Elég aggasztó a helyzet.

Hárdi Lilla pszichiáter a Cordelia Alapítvány orvosigazgatója. Alapítványukat a Szervezett Erőszak Áldozataiért hozták létre 1996-ban, hogy segítséget nyújtson a Magyarországra érkező, kínzást vagy más súlyos traumát átélt menedékkérőknek, menekülteknek és családtagjaiknak pszichiátriai, pszichoterápiás, pszichológiai kezeléssel, pszichoszociális tanácsadással. A vándorgyűlés programjai közül a következőket emeli ki:

– Mivel egy multikulturális közegben dolgozunk, így természetesen beültem a Mentális-egészség és kultúrafüggő arculata című előadásra. Nagyon izgalmas volt. Majd Gerevich József „Agresszió, öngyilkosság, addikció” c. könyvbemutatója következett, hiszen egy régi kolléga és barát új könyvének bemutatójára nyilván elmegy az ember. Aztán ott voltam a Cordéliában dolgozó barátnőm, munkatársam munkacsoportjának a pszichotikusok ellátásáról tartott beszámolóján is.

Adódik a kérdés: a jelenlegi migráns helyzetben milyen tevékenységet végeztek?

– A Cordelia egy dániai koordinációban működő nemzetközi hálózat, az IRCT (International Rehabilitation and Research Council for Torture Victims – Kínzás Áldozatainak Nemzetközi Rehabilitációs és Kutató Tanácsa) akkreditált tagja. Magyarországon jelenleg az egyetlen olyan civil szervezet vagyunk, amely e speciális célcsoport pszichés, szomatikus és szociális panaszait egy komplex szolgáltatásrendszeren keresztül kezeli. Olyan alapellátásnak minősülő, hiánypótló, közhasznú feladatokat végzünk, amelyek ellátása állami hatáskörben megoldatlan, Magyarországon egyedülálló trauma központ vagyunk. 20 éve végzünk pszichiáterekkel, pszichológusokkal, és tolmácsokkal nyitott és zárt intézményekben a menedékkérők, menekültek ellátását. Az elmúlt egy évben több mint 1700 betegünk volt, főleg poszttraumás betegek. Amíg Magyarországon kaptak ellátást, és támogatást addig sokan maradtak, szerettek volna integrálódni. Mióta megvonták a támogatást, mennek tovább oda ahol minimális életviteli helyzetet tudnak biztosítani számukra.

Mai terveid itt, Siófokon?

– Sok helyre szeretnék bemenni, de mivel itt van édesapám Hárdi István, aki Miért festett Winston Churchill? címmel tart előadást, őt gardírozom, hiszen már 95 éves.

Mai terveid itt, Siófokon?

B.Király Györgyi és Csapó Ágnes (A fotókat Csapó Ágnes készítette)

Miért festett Winston Churchill?

Sir Winston Churchillt az első világháború alatt, 1915-ben a Dardanellák-nál elszenvedett vereség miatt elküldték az Admirális-tól, s ezt olyan kudarcnak élte meg, hogy a felesége attól félt, hogy belehal. Ekkor kezdett el festeni. 1917-ben hadfelszerelési miniszterré, majd had- és légügyi-, 1921-ben gyarmatügyi miniszterré választották 1938-ban a müncheni egyezményt követő évben kinevezték az Admirális első Lordjának. 1940-ben miniszterelnökként merész kiállásával meggyőzte a kabinetet a nácizmus elleni harc szükségességéről. Hihetetlen bátorsága, kitartása, találékonysága vezette el a szövetségeseket 1945. május 8-hoz, a győzelem napjához. Ugyanebben az évben részt vett

a békét meghatározó jaltai majd potsdami békekonferenciákon. A szovjet terjeszkedés ellen 1946-ban tartotta a híres fultoni beszédét.

Szavakban és tettekben is zseniálisnak bizonyult: kiváló szónok, a „Vasfüggöny,” a „Csúcs-

Hárdi István hatalmas tapsot kapott előadása végén. Nemcsak azért, mert remek, informatív és érdekes volt, hanem azért is mert 95 évesen ő volt a vándorgyűlés legidősebb előadója, akinek lendületét, szellemi frissességét sokan megirigyelhetik.

találkozó” az ő eredeti kifejezései, miként a győzelem, a Viktória „V” jelét is ő terjesztette el. Az ő nevéhez fűződik a tank kifejlesztése, s a haditechnika modernizálása. 1951-ben újra miniszterelnökké választották, de erről 1955-ben lemondott. A második világháború hatkötetes történetéért 1953-ban irodalmi Nobel-díjat kapott a következő indoklással: „a történet és életrajzok mesteri leírásáért és briliáns beszédeiért, melyeket az emberi értékekért mondott”. Intenzív alkoholfogyasztás és dohányzás, valamint ismételt szívinfarktusok és stroke miatt

1964-ben alsóházi tagságától is megvált, 1965-ben halt meg.

Miért vett ecsetet a kezébe Churchill?

Mi volt tevékenységének motivációja? Apja nagy politikai karriert futott be, pénzügyminiszter lett, és korán halt meg. Winstonnal sem apja, sem anyja nem foglalkozott – elhanyagolták. Egyfelől idealizálta őket, másfelől nekik akart bizonyítani és kitűnni. Hihetetlen bátorsággal számos harcban vett részt, szinte kereste az életveszélyes helyzeteket, egyszer fogságba is esett – ahonnan sikerült megszöknie. Jellemző, hogy a második világháborúban részt akart venni az eseményekben a normandiai partraszállás első napján – ahol aratott a halál –, amiről csak a király tudta nagy nehezen lebeszélni. A satnya fizikumú gyermeket nagy ambíciók feszítették. Indiából anyjának írt levelében erről így szól. *„Rémes dolog lenne, ha nem lennék sikeres... az egyetlen dolog, amibe kapaszkodhatok az az érvényesülés”.* Ez a törekvése

nem álltak rendelkezésre, másfelől háziorvosa, Lord Moran javaslatát, hogy pszichiáter is vizsgálja meg – elutasította. Miként megbirkózott a saját bajával, úgy 1940-ben a nehéz történelmi helyzetben lévő, csüggedt nemzetét is fel tudta rázni, és győzelemre tudta vezetni.

Lord Beaverbrook szerint vagy túlzóan feldobott vagy letört volt. Hihetetlen energiával tudott dol-

inak egy részét ő készítette), és a festéssel küzdötte le. Azonban csak az utóbbiról ír a Hobbik és A festés, mint időtöltés és című esszéikben 1921-ben, illetve 1922-ben. Churchill esszéi nem csupán nagyszerű írói teljesítmények a festészet, a művészet értékéről, elsajátításának jelentőségéről, de szól a terápiás hatásáról is.

A festészet és az öngyógyítás

„A festés tökéletes kikapcsolódás. Semmit sem ismerek, ami a test megterhelése nélkül ennél jobban lekösse a lelket. Mielőtt elkezdődik a kép készítése, a bármely aktuális aggodalomnak vagy a jövő fenyegetéseinek nincs helyük a lelki vásznon, mert árnyékká és sötétséggé válnak. A lelki fényben minden a feladatra koncentrálódik.” Churchill nagyon korszerűen úgy véli, hogy nem pusztán a figyelem eltereléséről van itt szó – amikor nem gondolunk a bajra, kellemtelenségre – hanem a lélek más működései is érvényesülnek, mint a hétköznapi gyakorlatban, munkában.

Az öngyógyítás további mechanizmusa – ami indirekt formában, de kiolvasható Coombs szövegéből – a depresszióban meglévő maga ellen fordított agresszió kifele fordítása. Churchill katonatiszt is volt, katonai

politikai előrejutásában, írói és haditudósítói sikereken alapult, míg tévedései, kudarcai depresszióban nyilvánultak meg. Háziorvosa, Lord Moran szerint egész életében küzdött a depresszió, s ahogy ő nevezte a „fekete kutya” ellen. Felnőtt korára sikeresen meg is tanulta – mindezt akkor, amikor modern kezelések még

gozni, sokszor csak kettő-négy órát töltött alvással. Tetterejét intuitív képessége is táplálta, mellyel sok mindent előre látott. 1946-os fultoni beszédében az Európát kettéosztó vasfüggöny ellen szólt, de gondolt és beszélt a jövő egységes Európájáról is.

Churchill depresszióját az írással, a téglarakással (kertje fala-

A Katoubia mecszet tornya – 1943

hasonlatait, kifejezéseit a festészetre is alkalmazza. Az 1915-ös dardanellai kudarc után a lemondott, háttérbe, passzivitásra késztetett nagy energiájú ember elfojtott indulatait, a maga ellen forduló agressziót kifele fordítja. Erre utalnak az első festési próbálkozásról szóló gondolatai.

„Zutty, a terpentín, egy hal-mocska kék és fehér festék, vad maszatozás a palettán, amely már messze nem oly makulátlanul tiszta, majd jó néhány lendület, nagy ívű mozdulat, és máris kék sávok jelentek meg a nyűszítve lapító vásznon. Bárki meggyőződhetett arról, hogy képtelen visszavágni. A vidor erőszaktevésért semmiféle rossz sors nem állt bosszút. A gonosz bűbáj megtört. A beteges gátlások megszűntek. Megragadtam a legnagyobb ecsetet, és tombolva nekietem vele kiszemelt áldozatomnak. Azóta sem fordult elő, hogy meg lettem volna illetődve a vásznon jelenlétében.”

A túlzott önkritikától, önvádtól szenvedő depressziósnak segítségül jön, ami a festészetben lehetséges, a meg nem történtté tevés: „... könnyebben kijavíthatja a hibákat. Egy suhintás a palettakéssel, és könnyedén eltűnnek a vásznonról a vér, a gyász könnyei, és újra lehet kezdeni. A vásznon jobban tűri az elmúlt élményeket”.

Anthony Storr is ír Churchill oralitásáról. Ez nem csupán az

anyai frusztrációjával függ össze, hanem beszédével is: selypített és – egyesek szerint – dadogott is. Démoszthenészhez hasonlóan kiváló szónok lett, beszédei „sziporkázó tűzijátékként” hatottak. Ebben segítette kiváló humora, váratlan és meglepő szófordulatai. Nem véletlen, hogy „slágfertig” bemondásairól, szellemességéről oly sok adoma szól. Nagymértékben alkoholizált, előfordult, hogy fontos üléseken, megbeszéléseken részegen vett részt. Mértéktelenül szivarozott, sok fénykép is szivarral a szájában ábrázolta. Feleségével, Clementine-nel való levelezésekor aláírásként magát malacként vagy mopszliként ábrázolta. A malac, vagy disznó képe megerősíti a súlyos fokú alkoholizálását. Sőt a második disznó – ami 1955-ből való – a dinamikus rajzvizsgálat szempontjait figyelembe véve (Hárdi, 2016) tremoros vonalai, előzőhöz hasonlítva hiányosabb alakítása, megnyílt szája, agyi károsodásra utal, amiben nem csupán az elszenvedett stroke-ok, hanem a nagymértékű alkoholizálás is szerepet játszik.

Ki az a Charles Morin?

Churchill negyvenéves korában kezdett festeni, és további negyvenhét évig festett, a katalógus szerint utolsó képe 1957-ből való. Kedvence volt a csillámló tenger, a napsugaras Marokkó, benne Marrakes és az Atlasz-hegység.

A francia impresszionistákat sokra tartotta: Édouard Manet, Monet, Cézanne, miként John Keats és Percy Bysshe Shelley is nagy szolgálatot tettek a művészetnek. Munkásságát végtelen érdeklődés és szorgalom jellemezte, szívesen tanult John Ruskin könyvéből, festő barátaitól elsősorban John Laverytől, Charles Montagtól, William Nicholstól, a magyar Révész Imrétől és másoktól. Képeit sokszor otthonában, chartwelli stúdiójában készítette, illetve fejezte be.

Csak hosszú rábeszélésre engedte, hogy Charles Morin álnéven kiállítsanak képeiből, amelyek azonban nagy érdeklődést és tetszést arattak. Példája Dwight Eisenhower amerikai elnökre is hatott, ő is elkezdett festeni, sőt kérésére Churchill – már a saját nevében – harmincöt képet küldött neki, melyeket az Egyesült Államok számos városában állítottak ki. A Royal Society of Arts 1948-ban tiszteletbeli és rendkívüli tagnak választotta, és 1959-ben hatvankét képéből rendezett kiállítást.

A Tate Gallery igazgatója Sir John Rothenstein véleményét az alábbi mondattal zárta „Churchillnél az a meglepő, hogy a sok nehézség ellenére – amely más embert akár teljesen megakadályozott volna a festésben – ő számos ritka szépségű képet készített.” Sir Hugh Casson, az Akadémia másik elnökének szavai szerint Churchill „jelentős tehetséggel megáldott amatőr, aki, ha ideje engedte volna, a legtöbb hivatással is felvehette volna a versenyt... különösen, ami a színek használatát illeti.”

Végezetül álljanak itt Churchill szavai: *„Boldogok a festők, mert ők nem lesznek magányosak. Fény és szín, béke és remény kíséri őket a végső pillanatokig, de legalábbis a nap végéig.”*

Forrás: Coombs – Churchill, 2015
Storr, 1989
Waller, 1991
<http://www.nobelprize.org>

Rövidítette: B.Király Györgyi

Óriások vállán álltam

„Lovag, nem vitás hogy a szakmában Szőr-e, Boncz tanár a lélek gyógyító masszöre.”

(Janka Zoltán limerickje)

Boncz István pszichiáter, egyetemi docens, a legendás Sityu, az MPT XXI. vándorgyűlésén Oláh Gusztáv-életműdíjat kapott. Az interjú nem sikeredett túl hosszúvá, hiszen az átadás után azonnal indult vissza Szegedre.

Mit jelent Önnek ez a díj?

– Nagyon sokat, nagyon jól esik. Volt egy öreg színész talán Makláry, aki azt mondta a díjakat nem kapja az ember, hanem adják. Örülök nagyon, hogy ezt a díjat politikamentesen a szakma adta. Köszönöm mindenkinek, aki alkalmasnak talált erre az elismerésre. Ezzel kapcsolatban két dolog is eszembe jutott: az első, hogy Sigmund Freud is szövevtan-ásként kezdte a pályafutását, a másik, hogy mikroszkóp mögül is messze lehet látni: ahogy Isaac Newton mondta: „Ha messze láttam ez azért volt, mert óriások vállán álltam”. Az én óriásaim: elsősorban Csanda Professzor úr, akinek pályaeorientáltságomban is szerepe volt, köszönettel tartozom Szilárd és főként Janka professzor úrnak is. Pályám meghatározó élménye volt Pesten a Mészáros-Bányai munkacsoporttal való találkozás. Megismertettek a hipnózis jelenségével, a korrekt kutatással, ami aztán, mint terápiás lehetőség gyógyító igyekezetem meghatározó részévé vált. Szerencsésnek mondhatom magamat, hogy tagja lehettem a legendás

Szegedi Műhelynek, ami úgy szellemiségével, mint szellemességével kimagaslót nyújtott. Azt hiszem az a nagy titok, hogy mi nem csak kollégák, hanem barátok is voltunk és vagyunk. Sajnos már sokan hiányoznak közülünk, mint Szentistványi, a jó barát Pallag és Temesvári Bea.

Milyen impulzusok érték gyermek-, illetve ifjúkorában, amikért a pszichiátriát választotta?

– Gyerekkoromban nagyon sokat olvastam, egyik meghatározó élményem volt Benedek István Aranyketrece, ami egy elmeosztály életéről szól. Felkavaró történet skizofrénekről, hisztériásokról, alkoholistákról, akikkel a szerző éveket töltött el együtt a „Pusztán”. Imponált, hogy Benedek legfőbb küldetésének azt tekintette, hogy visszaadja ápolottjai szabadságát, és az emberhez méltó életet. Édesapám hamar meghalt, anyám egy szociális otthon igazgatója volt. Sok beteget láttam, akkor én már úgy gondoltam, ha orvos leszek, akkor ezt a területet fogom választani. Mikor elvittek katonának, akkor is egészségügyi területet választottam, már lehetett látni mi lesz belőlem.

A Boncz Géza terem átadása a Szegedi Rendezvényközpontban 2015-ben

3 éve nyugdíjba ment, praktizál még?

– Persze! Szegeden, a Klinikán heti egy alkalommal járó beteg rendelést tartok.

Van, aki továbbvigye a stafétabotot?

– A fiam színész New-Yorkban, úgyhogy nincs.

Tudjuk, hogy veseátültetésen esett át.

– Igen így történt, sajnos kilökődött, így most művese kezelésre járok, de optimista vagyok és várak a következő transzplantációra.

Testvére Boncz Géza sajtóságos humora Önre is jellemző?

– A humor sokat segít abban, hogy a nehézségeket jobban elviseljük. Az elme-körtermekben iszonyú dolgok történnek, ott nem nevet az ember. Pont az öcsém mondta, hogy a humor a tehetség fehér botja.

Mit üzen a fiatal generációnak?

– Bár az orvostudomány és a gyógyszerészet fejlődésével nagyon jó eredményekkel lehet gyógyítani a pszichés problémákban szenvedőket, mégis nagyon sok tévhit él róluk még mindig. Nagy a felelőssége ebben a médiának, és nekünk, orvosoknak is. Arra kell törekednünk, hogy a társadalom ne bélyegezze meg a pszichés betegeket! A lelki gondokkal küszködők nem kirekesztettséget, hanem törődést, elfogadást igényelnek a szűkebb környezetüktől a legszélesebb nyilvánosságig, hogy ugyanolyan emberhez méltó életet élhessenek, mint azok, akiket szerencsésükre elkerülnek a mentális bajok.

Végezetül kívánok minden fiatal kollégának olyan munkatársakat és munkahelyet, olyan családi háttérrel, mint az enyém, és ilyen elismerést!

Csapó Ágnes

„...Kollégái szerint, Boncz Istvánt azaz Sityut klónozni kellene. Ha a klónozott példányok piaci értékesítésére kerülne sor, minden árat megadnának érte. Amiatt, mert személyes tulajdonságainak varázsával bármilyen közösséget össze tud tartani, kohéziót képez, ragasztó-szerű. Olyan, mint a glia sejt, amelynek azért a ragasztó, összetartó jellegén kívül egyéb fontos tápláló, étető, irányító, helyreállító, reparáló funkciói is vannak. Neki is. A legnehezebb helyzetekben is átbillentette a klinika életét közismerten nyugodt személyiségével és legendás humorával.

1972-ben végzett az orvosegyetemen, friss diplomával a szegedi Orvostudományi Egyetem Szövet- és Fejlődéstan Intézetébe került, mert csak ott nyílt álláslehetőség számára. Világéletében pszichiáter akart lenni. Mondásától – „a pszichiátria az élet ütőerén tartja a kezét” – is vezérelve rövid idő után átkerült az Ideg- és Elmegyógyászati Klinikára. Az akkori szokás szerint először neurológiából, majd pszichiátriából szakvizsgázott és azóta is rajta tartja kezét a pszichiátria ütőerén...

Oktatott hallgatókat, valamint rezidens kollégákat. Tanítványai szerint a vizsgáztatásban kitűnt jószágával, miközben elvárta a tudást. Mindezt igazolandó egy Boncz bölcsességgel záródó rövid történet tanszékvezető barátjától:

„Egyszer a tanszékvezetővel egy időben vizsgáztattak nagyon sok hallgatót, külön szobában természetesen. A tanszékvezető időnként kijött a szobájából, hogy miért nincs nála hallgató, ill. miért olyan kevés? Azért, mert a hallgatók ügyesen elbújtak, mindenki Boncz tanár Úrnál szeretett volna vizsgázni. Hosszú időn át egyedül vitte a fogorvoson hallgatók pszichiátria tárgy oktatását mind elméleti, mind gyakorlati téren. A leendő fogorvosokat gyakorta ekként figyelmeztette, mintegy összefoglalva a pszichiátria lényegét számukra: „Sose feledjék, minden foggyökér egy emberben végződik!”

2013-ig, nyugdíjazásáig (70 éves koráig) a szegedi klinika igazgató helyettese volt, egyetemi docensi beosztásban. Mint ismeretes, egyetemeken a docensek nyugdíjazása jóval korábban történik, nem 70 éves korban. Nála kivételt tettek, mert nélkülözhetetlen és pótolhatatlan volt a klinika és az egyetem számára... Bölcsessége, humanizmusa, elkötelezettsége és humora mindenki által elismert. Sokan azt mondják, hogy a szintén legendás humorú (de már elhunyt), sőt a humort foglalkozásként úzó testvére szintjén, vagy időnként azt meghaladóan képes alkotni e téren. Az adott helyzet fonákságait egy pillanat alatt képes meghökkenően humoros módon kommentálni, ez nyilvánvalóan a stressz-oldás egyik leghatékonyabb formája is.

Kedves Sityu, kedves kollégák, engedjete meg néhány példát a barátok emlékeiben őrzött témérből, Janka Zoltán gyűjtésében!

„A tanszékvezetőnél egy beteg jelentkezett felvételtre, aki Boncz István osztályvezetőhöz irányította. A beteg belépett a szobába és azonnal figyelmeztette Boncz doktort arra, hogy ők többen (!) vannak. Boncz doktor a maga nyugodt stílusában ekként reagált: „Semmi gond, csak arra kérem, hogy az utolsó csukja be az ajtót.”

„Intézeti értekezleteken naponta hangzott el a tanszékvezető által a tudománymetria és az impakt faktor fontossága. Egyszer Boncz doktor nem állta meg, hogy meg ne jegyezze: „Annak idején az 1950-es években a hortobágyi juhásziskolában három tárgyat tanítottak: karámba be, karámból ki és orosz. Most a következő három tárgy van: TB kártya be, TB kártya ki és impakt faktor.”

„A tanszékvezető a havonta váltott turnusban szigorlóévi gyakorlatra érkező orvostanhallgatóknak gyakorta emlegette, hogy nem kell azért majd a vizsgán az imipramin képletét is tudni. Mígnem egy ilyen alkalommal Boncz doktor ekként szólt be: „Már hogyné kellene, nálunk még az ápoló is tudja. Tibor, írja már fel!” Ekkor Tibor, az ápoló odament a táblához. El lehet képzelni azt a döbbenetet és megrökönyödést az intézet munkatársai, és a hallgatók részéről, amikor Tibor ápoló hibátlanul felrajzolta az imipramin képletét. Senki nem tudott róla csak ők ketten, Boncz doktor egy fél éven át titokban a készség szintjéig gyakoroltatta Tibor ápolóval és várta a pillanatot, ami egyszer bekövetkezett.

Tisztelt tanár úr, kedves Sityu!

Egy fiatalkori bölcsességében megfogalmaztad: „Nem én koptatom a klinika lépcsőit, azok koptatnak engem”. Bár az utóbbi időben a klinika lépcsőin kívül méltósággal viselt betegséged is koptatott, mindnyájan örülünk, hogy itt vagy köztünk, itt vagy velünk és a Társaság életműdíját veszed át.”

Molnár Károly laudációjának rövidített változata, elhangzott a Magyar Pszichiátriai Társaság 2016. évi Oláh Gusztáv-életműdíjának átadásán

Hadassa és a juhok...

Jakabos Hadassa – neve azt jelenti: mirtusz virág – az ELTE-n szerezte pszichológusi-, valamint pszichológia tanári diplomáját, aztán folytatta a sort klinikai szakpszichológusi majd pszichoterapeuta oklevéllel. Proaktív business coach és tréner, oktat az ELTE Pszichológiai Szakán, és egy juhfarmot is vezet Gödöllőn. A részletekbe az állat-asszisztált terápiák szimpóziumon vezette be hallgatóit.

Különleges amivel foglalkozol, juhokat terelnek a betegeid.

– Nincs ebben semmi meglepő, hiszen eleinte társ- és használatokat alkalmaztak terápiás célra, mert az emberek alapvetően kötődnek ezekhez az állatokhoz. Én juhokkal, kecskével dolgozom Gödöllőn, ahol élek. Beleszerettem az állat-asszisztált terápiába, magába a terelésbe, kerestünk egy helyet ahol elég nagy tér van hozzá, ami közel van Budapesthez, és tömegközlekedéssel is elérhető, így jutottunk el Gödöllőre. Az állatokat nap, mint nap el kell látni, sokat kell együtt lenni, lenni, együtt élni velük.

A családot is szereti az állatokat, vagy csak eltűrik őket?

– Szeretjük őket, a férjem nagyon sokat segít az állatok körüli munkában, rengeteg feladatunk van velük reggel is, este is. Haj-

nalban kelünk, etetünk, teljesen egyedül, külső segítség nélkül. Az egyik lányom részt vesz a tréningekben is, egyébként, képzéseket és tréningeket vezet, hiszen vezetőképzésben is jól használható a terelés terápia. Ő nem pszichiáter, tréner. A három gyerekem mellett három unokám is van, a két nagyobbik unokám már tanulja a terelést, és ügyesen megülik a lovat.

A terápián kívül van más hasznod is a farmból?

– Megtermeljük a tejet, sajtot, túrót - így lett a kecske. Jól bevált a birkanyáj mellett, a kecske is jó a terápiához.

Mennyire költséges az állattartás?

– Tény, hogy egyszerűbb, kényelmesebb, olcsóbb egy rendelőt bérelni. Ha őszinte vagyok: anya-

gilag is nagyobb kiadás, az energiáról nem is beszélve. Állatorvost kell fizetni, az etetés sem két fillér, ehhez azért szerelem is kell. Sok befektetés, kevesebb haszonnal. De hát nem is azért csináljuk.

Mióta működtetitek a farmot?

– Három éve, előtte négy-öt évig tanultam a juhász szakmát, vidékre jártam le egy juhászhoz, és természetesen a saját két pásztorkutyáimat (mudi és ausztrál kelpie) képeztem ki tere-lőkutyának.

Hány emberrel tudsz egyszerre foglalkozni?

– Ha egy ember van, akkor azazal az eggyel, ha párterápia, akkor a párral, ritkábban jönnek családok is, és hoznak gyerekeket is.

Más szabályok vonatkoznak rájuk, mint a felnőttekre?

– A gyerekek sokkal nyitottabbak, könnyebb velük dolgozni, mint a felnőttekkel, természetesebben mozognak az állatok között.

Honnan tudnak rólad? Egyáltalán kinek javasolt ez a terápia?

– Budapesten is rendelnek magánpraxisban, megkeresnek, mert hallottak rólam. Az első in-

terjú és a felmérések után döntjük el, hogy milyen módszerrel dolgozunk, én nagyon szeretem az állat asszisztált terápiát, egyszerűen azért mert sokkal hatékonyabb, sokkal jobb eredményt tudunk elérni, rövidebb idő alatt, mint a többi esetben. Készségszinten történik a változás. Nem úgy, hogy ülünk és megbeszéljük, hanem benne vagyunk a helyzetben. A betegnek az állatok között folyamatosan meg kell oldania a problémát, reagálnia kell és ezek a készségek gyorsan, könnyen és automatikusan átvezetődnek a való életbe.

Hogyan jöttél rá, hogy állatokkal kell dolgoznod?

– A férjemtől kaptam egy mutit. Gondoltam, ha már pásztor-

kutya, akkor tereltesünk vele: így kezdődött a szerelem. Nincs is más hobbim. Hihetetlenül feltölt ez a munka, nem csak a betegnek jó, hanem nekem is. Nagyon jól és gyorsan működik, hamar tudok eredményeket elérni. Tükröt tart a páciens elé és elém is, maga a kliens mondja ki, hogy mi a háttérprobléma, ami az életében jelenlevő konfliktusokhoz vezethet.

Akkor tele lehetsz pozitív példával.

– Aki elkezdett hozzám járni, tényleg mind meggyógyult, „lezárt”, sikeres esetekről tudok mesélni. 10–15 alkalom után tünetmentessé válik valaki, visszailleszkedik az életébe, vagy visszamegy a párcapcsolatába. Akkor érzem sikeresnek a terá-

piát, ha látom azt, hogy teljesen más irányt vett a páciens élete. „Működik”, jól reagál a helyzetekre, közben tudja tartani a dolgait, a terápia vége felé már csak azért jön, mert jól érzi magát, és ezt meg akarja osztani velem. Ez nagyon jól esik, és megnyugodhatok. A terápia sikerességét és a végét is jelzi, hogy már a konfliktusait is tudja kezelni, megoldani, közben tudja tartania dolgait, és inkább „csak” megerősítést igényel.

Melyik előadásra méssz innen?

– Sajnos nem tudok maradni, sietek haza, mert reggel ellett a birkám, várnak az otthoni teendők.

Csapó Ágnes

„A terelés a vadászatban alapul, a juhászoknál a zsákmány-ösztönön alapuló hajtó és kerítő ösztönrel dolgozunk, míg a juhoknál a nyájösztönt használjuk. Ebből következik, hogy a terelés során az állatokon keresztül és a jelenben mindig ad-hoc kialakult helyzetben nagyon intenzív érzelmek vannak jelen: támadás/agresszió, menekülés/félelem stb. A terelés-terápia során egy „vadászatba” csöppenünk bele, ami nem egy „mintha térben”, hanem a valóságban zajlik: a nyáj menekül, a kutya üldözi. A terápiás alaphelyzetet annak megfelelően alakítjuk ki, hogy milyen személyiséggel, aktuálisan milyen problémával, érzelmekkel vagy éppen milyen típusú kontrollzavarral kell dolgoznunk. Az állatok csoportos reakciói nagyon egyértelmű módon tükrözik vissza a kliens érzelmeit és így segítenek a self feltárásában, valamint abban, hogy a kliens megtanulja szabályozni és változtatni belső állapotát. Előadásomban gyakorlatorientált módon, esetrészleteken keresztül mutattam be, hogy milyen patológiáknál, hogyan tudjuk alkalmazni a terelés-terápiát. Mivel ez nonverbális, abszolút a jelenben játszódó, kevésbé kiszámítható és készségszintű változtatást igénylő módszer, ezért nagyon hatékony alacsony struktúrált személyiségeknél; alacsony intellektusnál vagy éppen magasan képzett intellektualizáló pácienseknél; ahol a verbális terápia valami miatt nem eredményes. Sikeresen alkalmazható szorongásos-impulzuskontroll, valamint kényszer-spektrum zavarokban is, önállóan vagy más módszerrel kombinálva.”

Mi sütjük a világ legjobb palacsintáját...

Bender Zsuzsanna belgyógyásznak indult, de mentora hatására a pszichiátriát választotta. Később pszichoterápiából és pszichiátriai rehabilitációból is szakvizsgát tett. A Szigetvári Kórház Pszichiátriai Rehabilitációs Osztálya, a Szakambulancia és a Nappali Kórház osztályvezető főorvosa, orvos-igazgató helyettesi feladatokat is ellát. Szigetvár Városa a Civitas Invicta-díjjal jutalmazta, két alkalommal jelölték az Év orvosa díjra, és Oláh Gusztáv-életműdíjat is kapott. Pécssett aneszteziológusként dolgozó fiával és négy unokájával télen síelnek, nyáron strandra járnak és kertészkednek.

Mikor határozta el, hogy pszichiáter lesz?

– Siklóson születtem, 18 éves koromig otthon nevelkedtem. Hálás vagyok érte, mert szigorú vallásos értékrend mellett szeretetben, biztonságban cseperedtem. Testvéremmel, rokonaimmal szoros szeretetkapcsolatban élünk azóta is. A Pécsi Orvostudományi Egyetemen szereztem diplomát, sorszerűen sodródtam erre a szakterületre. Eleinte belgyógyásznak készültem, de ötöd éves kormomban találkoztam Kézdi Balázzsal, aki a mentorom lett. Sorsfordító volt találkozásom későbbi férjemmel is. Mellette jöttem rá – aki szintén pszichiáternek készült – hogy a pszichiátria és a farmakológia robbanásszerű fejlődése megteremtik azt a lehetőséget, hogy valódi segítséget tudjunk nyújtani a nehéz sorsú mentális betegeknek. Ezért a pszichiátriát választottam, majd később pszichoterápiából és pszichiátriai rehabilitációból is szakvizsgát tettem.

Bender Zsuzsa fiatal munkatársaival

Hogy került a Szigetvári Kórházba?

– Gyógyításnak elkötelezett hosszú életpályám pontosan 40 éve itt kezdődött. Szigetváron 1980-ban alapították a Pszichiátriai Intézetet. Az itt végzett munka országosan elismert, újszerű, progresszív volt. Kézdi Balázs professzor nagyon hitt abban, hogy új utakat kell járni, emberségesebb gyógyításra van szükség. Szigetvár volt az első hely az országban, ahol nem használtak elektrosokkot. Tőle tanultam az állandó megújulást, a jobbítás igényét és a betegek irányába történő feltétel nélküli elköteleződést. A mentorommal eltöltött 9 év meghatározó módon alakította személyiségemet is, csapatjátékossá váltam, a csapatban felelősséget vállalva, biztonságot nyújtva egymásnak és a betegeknek is. Ekkor váltam harcossá, megtanulva, hogy elvtelen kompromisszumokat nem kötünk. Minden ellátási szinten dolgozhattam, de a felépülés, a betegek reintegrálásában történő segédkezés lett a valódi kihívás. Ezekben az években Szigetváron érték teremődött.

1996 és 2001 között Szombathelyen a Mentálhigiénés Gondozó vezetője volt, és ezeket az éveket kitérőként értékeli.

– Az 1990-es évek közepén a kórházi ágyszám csökkentés a Szigetvári Kórház fejlődését is derékba törte. A kórház pszichiátriai rendszerét nagyjából a felére csökkentették, fontos osztályok szűntek meg, az orvosok és a szakemberek szétszéledtek. Férjemmel mi sem maradtunk, családostól Szombathelyre költöztünk. Kényszerű váltás volt, hiszen minden Baranyához kötött minket. Tetejébe senki nem örült nekünk, teljesen más szemlélet fogadott, de a munka és a betegek szeretete továbbsegített minket.

Ma újra a Szigetvári Kórház osztályvezető főorvosa. Hogy került vissza szeretett kórházába?

– Ez hosszú és szomorú történet. 1999 telén kisfiunkat befizettük az iskola által szervezett sítáborba, a születésnapjára jutalmul kapta ezt a kirándulást. És már nem jött haza. Életét vesztette 15. születésnapján a Deutschlandsbergi buszbal esetben. Házasságunk ezt a traumát nem tudta kiheverni, férjemmel kettévált az utunk. Ő elköltözött, ma is Svédországban él. Nagyobbik fiammal, aki ekkor már orvostanhallgató volt hazaköltöztünk. Nehéz embert próbáló évek következtek, csak egymásra számíthattunk. Építkeztünk lélekben, napról napra erősödve és nem feladva. 2002 végén visszahívtak dolgozni Szigetvárra. Több régi munkatársam is visszatért velem együtt. Tehát 14 éve ismét szeretett kórházunkban dolgozunk, őrizzük az értékeket, újítunk, javítjuk a világot.

Nyugdíjazása után is ugyanolyan fiatalos lendülettel dolgozik és neveli a fiatalokat. Mi adja ehhez az erőt?

– Elsősorban a hit. Hit abban, hogy mindig tudunk jó értelemben változtatni a dolgokon. 2011-es nyugdíjazásomat követően változatlan beosztás-

ban látom el a munkám. Időközben felnevelődött az új generáció, akikre jó szívvel bízhatom a folytatást. Szigetváron főképp fiatal, pszichotikus betegségben szenvedő páciensek felépülésén dolgozom. Orvosi modellben, egyéni terápiás tervezéssel, pszichoterápiás eszközrendszerrel építjük fel betegeinket. Helyi protokollokat dolgoztunk ki, így az evidenciákkal rendelkező beavatkozási sor kiegészülhet olyan megoldásokkal, amelyeknek köszönhetően a nagy kockázatú betegeinkről sem kell lemondani. Elkötelezett fiatal csapattal – akiknek nagy hálával tartozom igényes munkájukért – az egész ország területéről érkező súlyos állapotú betegeket gyógyítunk. Büszkeségem, hogy erőfeszítéseinknek köszönhetően megteremtődtek a magas színvonalú munkához szükséges személyi és tárgyi feltételek. Osztályunkon akkreditált szakorvos és szakpszichológus képzés folyik. Egyetemi hallgatók gyakorlati helye, a PTE vonatkozásában.

Szakmai tudományos munkásságát előadások, publikációk fémjelzik, a legkülönbözőbb díjak birtokosa. Mire a legbüszkébb?

– Számtalan helyre hívnak előadásokat tartani, szaklapokban írok cikkeket és orvosi könyvekben tematikus fejezeteket. 2010-ig a Rehabilitációs Szakmai Kollégium tagja voltam. Jelenleg Szakvizsga Bizottsági tag vagyok. 2015-ben Szigetvár Város a Civitas Invicta-díjjal jutalmazott, a mentális betegekért végzett munkámért. Két alkalommal jelöltek az Év orvosa-díjra. Ez azért fontos számomra, mert ezt a díjat a betegek véleménye, ajánlása alapján adják. 2016-ban megkaptam az Oláh Gusztáv-életműdíjat is. Csendes örömmel fogadom az elismerést, magamat a gyógyításnak elkötelezett orvosnak gondolom, akit emberszeretettel áldottak meg. Hálás vagyok a sorsomnak, mert úgy érzem a legszebb, legemberibb orvosi munkát végezhetem.

Van-e valami hobbija?

– Rajongok a komolyzenéért. Gyerekkoromban magam is zongoráztam. Édesanyám nagyszerű zongorista volt. Talán az ő emlékét ápolva lettem a szigetvári komolyzenei klub vezetője, alapítója. A muzikalitás örökletes. Édesanyám tehetsége az unokáimban él tovább.

Szakmai sikerein és társadalmi feladatain kívül, mi teszi teljessé az életét?

– Orvos fiam, akire büszke vagyok, a PTE tanársegédje. Neki köszönhetően 4 unokás boldog, aktív nagymama vagyok. Az unokák mindig sok örömet szereznek, és friss színt hoznak az életembe. Télen síelünk, nyáron kosarazunk és strandra járunk. Ősi kis birtokunkon kertészkedünk és borászkodunk is a családdal, amikor időnk engedi. Sokat zongorázunk és a világ legjobb palacsintáját is mi sütjük. Élünk, mint bárki más.

Seregély István

Az emlékezés fonala

„Egy rendes ember előre megtervezi szakmai karrierjét és kitartóan megy az elképzelt úton, lehetőleg egy munkahelyen. Nálam nem így történt. Pszichiáterként indultam, majd neurológus lettem, megszerelve a gyermek-neurológiai szakképesítést, foglalkoztam korai fejlesztéssel, rehabilitációval, majd igazgatónak neveztek ki egy gyermekrehabilitációs intézetben. Ezt követően pszichiátriai osztályvezető főorvos voltam; amikor pedig nyugdíjba mentem, visszakanyarodtam orvosi pályafutásom kezdetéig és immár tizedik éve pszichiátriai gondozóban dolgozom.”

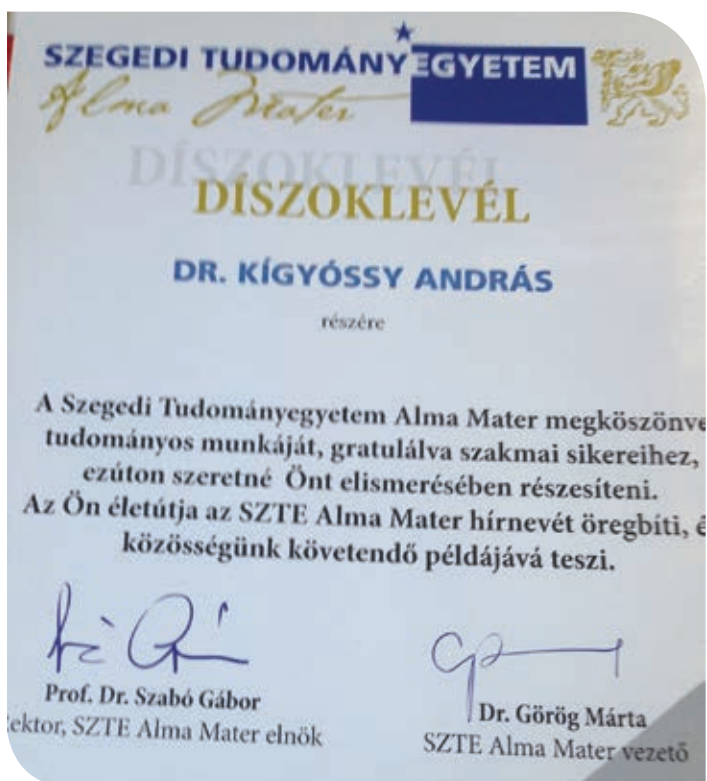
Arról kérdeztem: a véletlen hozta úgy, hogy sok beosztásban dolgozott, vagy alkatalig olyan ember, aki szereti a változatosságot. Azt mondja: egyszerűen csak mindig valami jobbat szeretett volna csinálni, s ez hol sikerült, hol nem. Sokszor kereste ő a feladatokat, de nagyon gyakran a feladatok találták meg őt. Ehhez nem kellett feltétlenül lak- és munkahelyet változtatni, így Miskolcon maradt három szakmai váltás során is.

Előre-hátra gombolyítva az emlékezés fonálát kiderül, hogy Kígyóssy doktor pályakezdése sem nélkülözte a „kanyarokat”. Édesapja, aki hivatásos katonarvos volt, a háború után egy ideig magán hordozta a „horthysta tiszt” bélyeget. Fiát nem vették fel a gimnáziumba, András a debreceni gépipari technikumban tanult, de a sikeres érettségi után sem volt előny a származása. Apja minisztériumi barátja járt közbe azért, hogy végül felvegyék az

Tavaly novemberben vette át aranydiplomáját a 75. évében járó Kígyóssy András. Az ünnepséget a Szegedi Orvostudományi Egyetemen tartották, ott, ahol a pszichiáter-ideggyógyász Summa cum laude végzett félévszázada. Ahogyan az alábbi beszélgetésből kiderül: kanyargós volt az út.

egyetemre. Az ifjú medikus úgy szolgálta meg a segítséget, hogy kítüntetéssel végzett.

Nem kezdtük el számolni, hogy a lélekgyógyász hány beteget kezelt öt évtized alatt. Kérem, inkább arról beszéljünk, melyik eset volt a legemlékezetesebb, mire emlékszik vissza legszívesebben. Az ideggyógyász és a pszichiátria egyaránt személyes dolog, nem illik kifecsegni a betegek titkait, mondja, és próbálja megkerülni a választ. Egyébként személyiségfejlesztési tréningeken is téma volt, hogy mit tart egyénileg sikernek, s újra végig gondolva a kérdést rádöbrent, hogy olyan esetek növelték szakmai tekintélyét, amelyekben a főnökeivel szemben neki volt igaza. Egyszer, amikor

például kórházi elöljárója szabadságra ment, neki kellett átvenni a pácienseit, s akkor jött rá, hogy a főorvos egyik betegét éveken át kezelték szklerózis multiplexszel, pedig jóindulatú gerincdaganata volt, amit aztán sikeresen meg is műtöttek. A nem szakmai sikerek között a doktor úr arra különösen büszke, hogy négy unokája külföldön él, de tökéletesen beszél magyarul.

Az Első Miskolci Lions Klub a rendszerváltást követő, újraformálódó Közép-Európa egyik első Lions klubjaként jött létre. Egyik alapító tagja, többször elnöke is Kígyóssy András volt. Az idén száz esztendőes Lions feladata évek óta a vakok és gyengénlátók támogatása, mellette a hátrányos helyzetű, fogyatékos gyermekek segítése. Pénzt gyűjtenek, befektetnek, műszereket vásárolnak, bálokat szerveznek. Finanszírozzák a többi között vakvezető kutyák kiképzését, s olyan figyelemfelkeltő akciókat rendeznek, mint a vakok szürete volt Tokaj hegyalján: minden világtalan mellé beállt a sorba egy-egy klubtag, közösen szedték a szőlőt, majd együtt készítették a bort. A publicitásra szükség van ahhoz, hogy megnyíljanak a támogatói, adakozói pénztárcák, s ilyen szempontból teljes siker volt, hogy olyan (genetikailag öröklött betegségben szenvedő) gyerekeket utaztattak a párizsi Disneyland-be akik hamarosan el fogják veszíteni látásukat. A rendhagyó utazás a külföldi sajtó figyelmét is felkeltette: ezekkel az akciókkal jóleső élményt szereznek maguknak is, de mindenekelőtt a segítségre szoruló gyerekeknek.

Kígyóssy András az aranydiploma átvételekor kérdésre válaszolva azt is mondta, hogy az orvoskutatói munka mellett nem nagyon maradt ideje hobbitevékenységeire, szakmán kívüli időtöltésekre. Kivétel talán a Lions Klub, az utazás: bejárta-végigfotózta szinte egész Európát. És persze a zene: felesége, Komoróczy Zsuzsanna zongoraművész-tanár jóvoltából ő is „kikupálódott”, s rendszeresen járnak koncertekre.

„Életemmel összességében elégedett vagyok” – mondja, és Robert Stevenson skót regényíróit idézi: „Az élet nem azon áll, hogy milyen jó kártyákat kapunk a Sorstól, hanem azon, hogy egy rossz osztást jól játszunk-e meg”.

Csák Elemér

Ami a könyvből kimaradt...

A hogyan a Lélekemelő Live kecskeméti rendezvényén elhangzott: először is a homoszexualitás. Ami nem betegség, de stigma volt, és a századok során büntették is, így aztán mindenképpen titkolni illett. Híres homoszexuális művészek: Leonardo da Vinci, Michelangelo, és Csajkovszkij. Leonardo törvénytelen gyermek volt, akit apja nevelt. Az én figyelmemet valahogy elkerülte homoszexualitása. Bár anatómiai rajzain szinte kizárólag férfiak szerepelnek ez a kor erkölcsi értékrendje miatt is alkalhatott így, hiszen szokás volt a női alakok ábrázolásához is férfi modellt használni, elvégre a női modelleket prostituáltként kezelték. Ezért is adták a leonardói szépségideálnak az „androgün” (férfi-nő) vagy hermafrodita jelzöt a művészettörténészek.

Ki volt a Mona Lisa modellje?

Mona Lisa című festményéből mintha teljesen hiányozna az erotika. Egy olasz művészettörténész, Silvano Vinceti szerint a titokzatos Mona Lisa valójában Leonardo egyik meleg szeretője, a Kis Ördög volt. Szerinte a meszter nem egy nőt, hanem egy lányt

A vándorgyűlés egyik kitüntetettje Németh Attila, aki a Művészek és pszichopatológia című könyvéért Nyíró Gyula díjat kapott. Könyvét már bemutattuk lapunkban, így olvasóink tudhatják, hogy némi töprengés után elsősorban azoknak ajánlotta írását, akiknek előítéleteik vannak a pszichiátriával szemben, azaz a szakmát és a laikusokat is megszólította. Zseniális művészek életrajzát, kortársaik véleményét tanulmányozva 21 fejezeten – és persze 21 alkotó sorsán keresztül – mutatja be, hogyan gondolkodik, hogyan diagnosztizál egy pszichiáter. A könyvben szerepel többek között Csáth Géza, Frida Kahlo, József Attila, Michael Jackson, Salvador Dalí, és Vincent Van Gogh is. És most jöjjön az, ami a könyvből kimaradt!

és egy meleg fiút gyúrt egybe a portréban, így Mona Lisa valójában hermafrodita, vagyis kétneemű. Ezt az orr és a homlok férfias jellegével magyarázza, míg a fél évezrede megfegtetlenül ragyogó mosoly egyértelműen a meleg szeretőé, aki Leonardo számos más képén is szerepel, például egy fiatal férfi aktján, akinek erekciója van. Voltak szerzők, akik Mona Lisa különböző betegségeit vélték felfedezni a képen: például struma, strabizmus, perifériás facialis paresis.

Leonardo balkezes és vegetáriánus volt, férfi-nő kapcsolataira is a másság volt a jellemző. Nem házasodott meg, nem volt gyereke, sőt, a kortársai szerint soha nem volt kapcsolata nővel. Feljegyzéseiben a szexet általában visszataszítónak tartja: „A nemi aktus csúnya, megfosztja az embert minden méltóságától.” Leonardót sokan piperkőcnek tartották, mert nagyon választékosan és drágán öltözködött, vélhetően fontosnak tartotta saját szépségén kívül a tanítványai szépségét is.

Az egyik kedvence, becenevén Salai, vagyis a Kis Ördög – Gian Giacomo Caprotti – egy milánói fiú volt, aki 1490-ben, 10 évesen került hozzá. Egyrészt falánk, „nagybélű” makacs hazug tolvaj, másrészt viszont gyönyörű, gyűrűs hajú, kecses és bűbajos szépség. Inasa, segédje, aszisziszense, tanítványa, modellje és szeretője volt a művésznak, aki a fiú vonásait valószínűleg belefestette leghíresebb festményébe is. 1476-ban, 24 éves korában, Leonardo ellen – három más ifjúval együtt – egy ismert homoszexuális férfival, az akkor 17 éves Jacopo Saltarelli modellel, és férfi prostituálttal történő „fajtalankodás” miatt két ízben bírósági eljárást indítottak. Sigmund Freud tanulmányt írt Leonardo homoszexualitásáról. Leonardo egyik mondata: „Legkorábbi emlékem, hogy bölcsőben feküdtem, és mintha egy nagy keselyű csapott volna le rám, kinyitottam a számat, és ajkaim közt fel-le mozgatta farktollait; nyilván ez a

sorsom.” A pszichoanalízis apja, Freud e mondatban az orális szex, vagyis a felláció igazolását vélte.

Leonardo 1506-ban ismerkedett meg a 15 éves Francesco Melzivel. Az arisztokrata fiatalember Leonardo tanítványa lett és a kor közkedvelt kifejezése szerint „pederaszta” kapcsolat is volt köztük. Melzi később festőként lett ismert, 1513-tól Rómában élt Leonardóval, majd követte őt Franciaországba. 1517-ben a francia király meghívja udvarába, Leonardo elfogadta a meghívást, és az Amboise melletti Clos Lucéba költözött. Franciaországban valóságos látnokként tisztelték. Két évet töltött itt, 1519-ben megbetegedett és meghalt. Örökségét tanítványára és barátjára, élettársára, Melzire hagyta.

Aztán egy újabb homoszexuális művész, Michelangelo (1475–1564) következett, akinek a nőkkel legfeljebb plátói kapcsolata volt, így például Vittoria Colonna márkinővel.

Mit sugall az Utolsó ítélet?

A híres költő, a pescarai örgróf özvegye volt, a mester gyöngéd lelkű barátja, akihez plátói kapcsolat fűzte. Vittoria ideje legnagyobb részét egy viterbói kolostor magányában töltötte, ahol Michelangelo versekkel és levelekkel árasztotta el. Találkozásainkon inkább eshetett szó vallásról,

Isten szeretetéről, mint szerelemről. Michelangelo haláláig hű maradt Vittoria emlékéhez, tőle merítette inspirációt a költészet iránti vonzalmához. Azt mondja a fáma, hogy Michelangelo soha nem látott meztelen nőt. A Sixtus-kápolna oltárképének – Utolsó ítélet – izmos férfialakjait Michelangelo Buonarroti férfi prostituáltokról mintázhatta.

Elena Lazzarini, a Pisai Egyetem kutatója úgy véli, hogy a freskón látható erős férfitestek, a megfeszülő izmok, az arcokon tükröződő szenvedély és fájdalom ábrázolása a hétköznapi életben történő megfigyeléseken alapul. Michelangelo ugyanis gyakori látogatója volt a Róma macskaköves sikátorában megbúvó törökfürdőknek és homoszexuális bordélyoknak. Ezekben megszokottak voltak az eldugott szobácskák is, ahol a testi örömeknek áldozhattak, ahol férfi és női prostituáltak álltak a vendégek rendelkezésére.

Az Utolsó ítélet Krisztus második eljövételét ábrázolja. Az apokalipszis napján Jézus ítéletet tart, majd az emberi lelkek a mennyországba emelkednek, vagy a pokolba süllyednek. A freskó leleplezésekor a meztelen férfitestek nyílt ábrázolása felháborodást váltott ki a katolikus egyházban – az egyik elkárhozottat például a heréinél fogva rángatják le a pokolba –, amely a művészt szemérmelenséggel vádolta. Tudjuk, hogy a tridentin zsinat a 16. század közepén elítélte a meztelenséget a válásban, ezért Daniele da Volterra festőművészt és szobrászt bízták meg azzal, hogy festett drapériákkal fedje be a genitáliákat. A művész kortársaitól az Il Braghettone, azaz Gatyafestő gúnynevet kapta.

Rómában egyébként nyílt tiltóként kezelték, hogy Michelangelo rajong a szép, fiatal férfiakért. Szerelmei között volt előkelő származású ifjú éppúgy, mint férfiprostituált. Michelangelót ezek a kapcsolatok nem egyszer méltatlan helyzetbe hozták: visszaéltek érzelmeivel vagy meglopták.

Sokak szerint ezek a szerelmek plátói szinten maradtak, s ennek oka Michelangelo mély vallásossága és elkötelezettsége a platóni ideák iránt. Az biztos, hogy magánélete miatt soha nem tört ki körülötte nagyobb botrány.

1532-ben ismerkedett meg élete legnagyobb szerelmével, egy rendkívüli szépségű fiatal római nemessele, Tommaso de Cavalierivel, akihez több mint 300 szonettet és madrigált írt. Bár a korkülönbség 41 év volt, Cavalieri mindvégig hű maradt a művészhez, s kapcsolatukat Michelangelo szűk baráti köre is természetesen fogadta el.

Kolera, vagy becsületbíróság?

Németh Attila a sort a XIX. század második felének legjelentősebb orosz zeneszerzőjével Csajkovszkijjal folytatta. A saját

korában sokat kritizált Csajkovszkij homoszexualitására bizonyítéknak szolgálnak levelei és naplói. Csajkovszkij zenéje átmenetet képez a hagyományos orosz és az európai zene között, dallamai ugyanolyan fájdalmasak, szívbe markolóak, mint az élete. Naplójának bevallotta: „lelkem mélyén kétségbe voltam esve, és arra vágytam, bárcsak elmenekülhetnék a világ végére”.

Komoly gondot jelentett számára homoszexualitásának elfogadása, mint ahogy a balett-igazgató Gyagilev megfogalmazta: „Szegény Pjotr Iljics Csajkovszkij mindig az öngyilkosság határán volt, annyira félt, hogy kiderül róla, hogy pederaszt. Manapság ha egy zeneszerző nem pederaszt, jobban teszi, ha főbe lövi magát.” Ugyanakkor Csajkovszkij tragédiája, hogy képtelen volt tartós kapcsolat létesítésére egy másik férfival. Intim viszony fűzte szolgálójához, Alekszej Szofronovhoz, de annak unokaöccséhez, Vlagyimir Davidovhoz is. Ő volt talán a legnagyobb férfiszereleme, akit csak „Bob” néven emlegetett.

Csajkovszkij 1877-ben szerelmes leveleket kapott egy moszkvai zeneakadémistától, Antonyina Miljukovától. Találkoztak, s barátai tanácsa ellenére elvette feleségül, mivel a lány öngyilkossággal fenyegetőzött. Csajkovszkij már a nászúton rádőbbsent, mekkora hibát követett el. „Amikor elindult a vonat, majdnem felzokogtam. De estig

szóval kellett tartanom a feleségemet, hogy megszerezsem a jogot, hogy a sötétben némán ülhessek a karosszékemben, és magam legyek.

Csajkovszkij hamarosan megundorodott a feleségétől, s a Kaukázusba menekült előle. Hazatérve barátai rávették a válásra. Antonyina ezt eleinte közönyösen fogadta, ám később szexuális kicsapongásaiban sorra szülte gyermekeit, mindet más-más apától. A válást végül 1881-ben házasságtörés miatt mondták ki (Antonyina később elmeorvosintézetbe került s ott halt meg 1917-ben).

Csajkovszkij rettegett attól, hogy volt felesége elhíreszteli homoszexualitását, idegösszeroppanása volt, s öngyilkosságot kísérelt meg: belegázolt a jéghideg Moszkva folyóba, hogy tüdőgyulladást kapjon. Kimentették, de bátyjának, Anatolijnak címzett levelében ezt írja: „Semmi hiábavalóbb nincs, mint másnak lenni, mint ami természetből adódóan vagyok.”

A hivatalos magyarázat szerint felforratlan vizet ivott, kolera okozta a halálát. A kétélyeket Rimszkij-Korszakov is megfogalmazta: „Milyen különös, hogy noha kolera okozta halálát, a gyászmise teljesen nyilvános volt! Ma is előttem van, hogyan csókolgatta a halott arcát és fejét a teljesen részeg Vjersbilovics.”

Egy másik magyarázat szerint 1893 nyarán Stenbok-Fermor

herceg tudomására jutott, hogy ifjú unokaöccsének viszonya van Csajkovszkijjal. Írt egy panaszevelet a cárnak, s megkérte Csajkovszkij régi joghallgató társát, hogy juttassa el azt Ill. Sándorhoz. Ez azonban nem csak Csajkovszkijt juttatta volna Szibériába, hanem a Jogtudományi Egyetemre is szégyent hozott volna, így a nyilvánosság elkerülése miatt Jacobi Szentpétervárra hívta régi egyetemi barátait, és „Becsületbíróság”-ot alakított belőlük. Már vagy öt órája tanácsoztak, amikor Csajkovszkij falféher arccal kirohant. Később Jacobi közölte feleségével, hogy meghozták a döntést: azt kívánták, hogy ölje meg magát, melynek Csajkovszkij engedelmeskedni fog. A feltételezések szerint arzénal mérgezte meg magát. A döntést az is motiválhatta, hogy Csajkovszkij nem akart homoszexuálisaként élni az utókor emlékezetében, bűnnek tartva saját homoszexualitását is. Szentpétervárott az Alekszander Nyevszkij kolostorban helyezték örök nyugalomra.

Egy kötekedő, iszákos zseni...

A könyvből – lesz témája a második kötetnek – kimaradtak az antiszociális személyiségek is. Így például Michelangelo Merisi da Caravaggio (1573–1610), a híres és hírhedt itáliai festőművész. Ifjúkora: „Jólétből nyomorba”, felnőttkora a „A bíborosi palotától a börtönig” tartott és „Ünnepeltből üldözött” lett. Bár rendezett csa-

ládi körülmények között született – Milánóban volt intéző az apja – a pestisjárvány következtében elvesztette családját.

Caravaggio rátalált arra a stílusra, amely ismertté tette nevét, tudatosan alkalmazta a világos és a sötét, a fény és az árnyék kontrasztját, témáit pedig bibliai történetekből merítette. Caravaggiót nem elsősorban megbotránkosztató életvitele, hanem vallásos témájú képei miatt támadták. Képein a kor embere felismerte az utcai csavargót, a prostituáltat és a római éjszakai élet több ismert figuráját. Az Emmausi vacsora Londonban található változata Krisztusának modellje valószínűleg ugyanaz a fiú prostituált, aki a Diadalmas Ámor-on látható.

A legnagyobb botrányt a Mária halála című képe váltotta ki. Nem elég, hogy Krisztus anyjának halálát minden pátosz nélkül a legnagyobb realizmussal ábrázolta, felpuffadt hassal, elszíneződött lábakkal, és a helyszín is egy szegényházhhoz hasonlít, hanem ráadásul a modellnek felkért nő Róma egyik legismertebb prostituáltja. Miként alkotásaiban is mesteri módon jelenítette meg a fény és az árnyék hatásait, életében is vég nélkül követték egymást a hullámhegyek és a hullámvölgyek. Az akkori rendfenntartók aktái alapján tudjuk,

hogy olyan kihágások szerepelnek bűnlajstromán, mint becsületsértés, utcai verekedés, különféle tiltott szerelmi légyottok, garázdaság, sőt emberölés is!

1605-ben például két nőt megtámadott az utcán, egy jegyzőt bántalmazott a „nője” miatt, aki a sarkon árulta magát. Háziaszszonya feljelentette 6 havi tartózkodásáért, akin barátaival bosszút állt. Kövekkel dobálták meg ablakait, zsalugátereit. 1606 tavaszán halálosan megsebesítette a fiatal festőt, Ranuccio Tommasonit. A börtönbüntetést úgy úszta meg, hogy elmenekült Rómából, Nápolyon keresztül Máltára keveredett, ahol a johannita rend második fokozatának lovagjává léptették elő. A notórius ivó, szoknyavadász és javíthatatlan kötekedő itt sem nyugszik. Vitába keveredik és megsebesíti Fra Giovanni Rodomonte Roerot, az egyik legidősebb máltai lovagot. A La Valetta-i tömlöcbe vetették, végül sikerült Szicília szigetére menekülnie, csakhogy Caravaggio Rómáról álmódoszott! Amikor tudomást szerzett arról, hogy a legmagasabb körökben szeretnék volna kieszközölni neki a kegyelmet, 1609 őszén visszatért Nápolyba, ahol olyan brutálisan megverték, hogy felépülése több hónapig tartott. Az a remény éltette, hogy megkapja a pápai kegyelmet. Így 1610 júliusában hajóra szállt Porto Ercole felé, ahol bebörtönözik, hajója pedig elmegy minden holmijával együtt. Ott állt a pénz és a hön áhított pápai üzenet nélkül, amely véget vethetett volna negyedik éve tartó menekülésének. Ráadásul gyötrő láz döntötte le a lábáról. Három napig küzdött a halállal, mire földi pályafutása 1610. július 18-án véget ért.

A sors íróniája, hogy a pápai bűnbocsánat csak a halála után érkezett meg.

És ha valaki fontosnak tartaná az előadó záró megállapításait: Leonardo a Bika, Michelangelo a Mérleg, Csajkovszkij a Halak, Caravaggio a Kos jegyében született.

Lejegyezte: B. Király Györgyi

Márta és Réka

– Megszűnt a régi helyünk, átjöttünk egy a nyolcvanas években létesült épületbe – hallom a főorvosnő szavait. – A csoportterápia helyszínén, ahol most beszélgetünk látható a korszerű berendezés, a megkívánt higiénés rend, a tárgyi alkalmasság a betegellátáshoz. Nagyon örültünk a rehabilitációs pályázat elnyerésének. Ennek eredménye a 14 ágyas nappali kórház. Áprilisban lesz két éve, hogy itt kezeljük a megye lakóit. Valóban európai színvonalú a kórterem berendezése, mindegyikhez tartozik egy jól használható, ízléses fürdőszoba, a hűtőszekrényben pedig tárolhatják ételeiket és üdítőiket a betegek! Ez a környezet inspirálóan hat a terápiára érkezőkre.

Hogyan fogadták a bejárás lehetőségét a páciensek?

– Vegyesen, mert a közlekedés költségét sajnos nem mindenki

tudja kifizetni. Aki a megye távolabbi pontjáról busszal, vagy vonattal jön, az állomásról a helyközi járással, annak megterhelő lehet. Ezért a betegek többsége kerékpárral érkezik, vagy gyalog. Táppénzre nem megy, mert tart attól, hogy elveszíti az állását. Nem akarja, hogy a munkahelyén megtudják: gyógyszerfüggő, játékfüggő, pszichotikus beteg. Ami a fekvőbeteg ellátást illeti, a IV. emeleten az akut problémával küzdők kapnak helyet, az V. emeleten a rehabilitációs részleg található. Rövidtávú tervünk, hogy a két részleget az első és a második emeleten helyezzük el, így fizikailag egy szinten, az elsőn lesz a nappali kórház és az egyik fekvő részleg, kerül egy szinttel magasabbra a másodikra.

Továbbra is nagy súlyt fektetnek a demens betegek családterápiájára. A demencia szinten tartása nem megy a hozzátartozók

A szolnoki Hetényi Géza Kórház pszichiátriai osztályán három évvel ezelőtt jártam utoljára. Driesz Mártával akkor egy lebontásra váró épület omladozó falai között találkoztunk. Épp költözés előtt álltak, dobozoltak, mint Tóték. Azóta – remek csapatával – egy sokkal modernebb épületben gyógyítja a megyében élő betegeket.

megértése, türelme nélkül, ehhez szükséges a közös megbeszélés, a tanácsadás.

Arról nem szoltunk még, hogy komoly szakmai felkészültségű, humánus csapat dolgozik a pszichiátrián.

– Pedig nagy öröm és siker, hogy mi itt egymásra találtunk, szerencsére nagy egyetértésben dolgozunk. Zseniális pszichológus kollégákra bukkantam, hárman vannak most itt, egyikőjük kismama otthon a kisbabájával. Igazán felkészült orvoskollégák gyógyítanak az itteni pszichiátrián. Szociális munkás is van közöttünk, hiszen a társadalmi háttér ezt indokolja. Kiváló terapeuta team jött össze, velük több eredményre számíthatunk.

A feszült, gondterhelt órákat oldani kell. Tart még a futás mánia?

– Hogyne, anélkül nehezen bírnám, most a napokban mínusz 14 fokban is futottam vagy 15 kilométert.

Beszélgetésünk tanúja – nem véletlenül – fiatalabb lánya Sápi Réka Sára. Én kértem a találkozás lehetőségét vele is, hiszen híre ment a városban, hogy kiváló énekesi tehetséggel áldotta meg őt a teremtő. Réka magas, sportos megjelenésű 14 éves lány, aki hangjával már elbűvölte hallgatóságát több városi rendezvényen.

– A Tiszaparti Római Katolikus Általános Iskola és Gimnázium tanulója vagyok és három éve Erdélyi Erzsébet énektanárnő növendéke. Nála tanulok légzés-technikát, hangképzést, prózai beszédet. A hangfekvésem most mezzoszoprán, de nagyon szeretem a jazzt és mások véleménye szerint is soul hangom van. Már az óvodában nagyon szerettem énekelni, ott vették észre, hogy tisztán szól a dallam és ritmusérzésem is van. Később népdal-éneklés következett és iskoláskoromban a kórusban kaptam helyet. Ötödikes koromban már szólót énekeltem. A kórusral felléptünk templomban, versenyeken, tavaly a kórusversenyen arany minősítést kaptunk. Többször előfordult, hogy három szólamot is bírtam: alt, mezzo és szoprán.

Életprogramnak látszik az éneklés?

– Talán, de évekig jártam teátrumra – színjátszó kör volt régén – vonz a színészi pálya és az énekes egyszerre. Szinte egész

nap hallgatók zenét és majdnem egész nap dúdolok, lehet kicsit már zavaró a családomnak, bár nem mondták. Sok színházi produkcióra elmegyek a szüleimmel itt is, és Budapesten is. Szeretem a Madách Színház és a Budapesti Operettszínház musicaljeit. Látom a Szépség és Szörnyeteget, a Mamma mia-t, a Macskákat. Most készülök meghallgatásra a helyi Szigligeti Színházba. Szolnok Napja elnevezésű eseményre válogatnak énekeseket.

Anyuék minden alkalommal részesei a fellépéseknek, a sikereidnek?

– Igen, elkísérnek a zeneiskolába, a fellépésekre és hazavisznek.

– Tudatosan nem fogjuk a gyereket semmilyen tehetségkutatón elindítani és kifejezetten öv-

jük őt a sztárolástól – kapcsolódik be Márta a beszélgetésbe. – Ha ő tényleg zenész, énekes akar lenni, akkor küzdjön meg a maga sikeréért, találja meg a saját hangját minden értelemben. Én a kitartó, elmélyült, alapos szívvel-lélekkel, átéléssel végzett munkában hiszek. Ez a józanság és tisztaság védi meg Rékát a kiégéstől, a meghasonlástól.

Más hobbi?

– Ha nem énekelek? – kérdez vissza Réka. – Lehet, hogy követtem anyut és Flórát a nővéremet, aki most felvételizik a debreceni egyetemre érettségi után és orvos lesz, de csak patológus, mert ott nincs ügyelet és a betegek se beszélnek.

Várhegyi Andrea

Ebédszünetben futok...

Mottó:

„Hiszek abban, hogy a pszichoterápia, a gyógyító emberi kapcsolat tudománya, képessé tehet arra, hogy változtassunk életünkön, hatékonyabban oldjuk meg problémáinkat, javítsuk életminőségünket, kapcsolatainkban jobban eligazodjunk”.

Felházi Anett klinikai szakpszichológus, pszichoanalitikus, pszichoterapeuta – tőle származik a fenti idézet is – a vándorgyűlésen Vikár György díjat kapott, ami az elmúlt két évben megjelent legjobb pszichoterápiás esettanulmányért jár.

sokat javult, leginkább az önreflexiójában. Egyébként a szakirodalom is azt írja, hogy ezen a területen érhető el a legtöbb eredmény.

Kapcsolódnék a cikk elején szereplő idézethez. Nagyon sok éve dolgozom terapeutaként, próbálok tájékozott lenni a nemzetközi szakirodalomban, sok képzésen vettem részt, és valahogy mindig oda térek vissza, és abban tudom a hitemet megtalálni, hogy ami egy kapcsolatban romlik el – és azt gondoljuk, hogy a korai kötődési kapcsolatok az egész személyiségfejlődés alapjai – azt egy hiteles kapcsolat tudja gyógyítani, ami meg tudja törni vagy korrigálni a torzult beállítódásokat. A díjazott esettanulmány is erről szól, többszöri feladások, elakadások

dacára is a kapcsolati belátáson alapuló változások segíthetnek a jobb életminőség elérésében.

Mit szoltál a díjhoz? Számítottál rá?

– Nagyon meglepődtem, nem számítottam az elismerésre. Bár régóta publikálok már, rajtam kívül számosan teszik ezt. Nagyon megtisztelőnek találtam, nagyon mehatott. Azt éreztem, hogy olyan sokat fektettem ebbe a szakmába, hogy jólesik egy komoly szakmai elismerés, hiszen a páciensekkel való munka sikere nem mindig egyértelmű, sokszor csak hosszútávon látható. Fontos, hogy meg merjük mutatni a munkáinkat, ehhez is kell egyfajta bátorság.

Melyik munkád vívott ki ekkora elismerést?

– A főcíme az volt, hogy: hitelesség a terápiás kapcsolatban, bővebben egy alacsonyán strukturált, komoly én-gyengeséggel küzdő súlyos borderline-páciens pszichoanalitikus terápiáját vittem végig 4-5 éven át, mindenféle nehézségekkel. Ezt próbáltam dialógusokkal, és a legfrissebb szakirodalommal való összevetésben bemutatni.

Az esetnek az volt a specifikuma, hogy egy alkalmazott pszichoanalitikus módszeren keresztül folyt a kezelés, aminek az a lényege, hogy a pszichoanalitikus terapeuta és a páciens között fennálló áttétel fókuszba állításával dolgozunk a beteggel, és bevilágítjuk a beteg által hozott sémákat, torzult kapcsolati élményeket, amelyek nehezítik alkalmazkodását akár a kapcsolataiban, akár a munka területén. A beteg nagyon

Mit éreztél, hogy olyan remek emberek között vehetted át a díjadat, mint Boncz István, Túry Ferenc?

– Ezt még fel kell dolgoznom. Főleg életműdíjasokkal nagy dolog együtt lenni. Ráadásul egyikük a példaképem is. Mesteremnek tekintem Flaskay Gábort, pszichológus, kiképző pszichoanalitikus, a Magyar Pszichoanalitikus Egyesület elnöke is volt. Pető Katalin volt a szupervízorom, és nagy példakép még Túry Ferenc, hozzá jártam családterápiás képzésre, nagyon különleges személyiség. Ő egy főleg kognitív, én egy analitikus ember vagyok, mégis mindig jól megértettük egymást.

Egyszer jött hozzám egy anorexiás lány, mondta, hogy a Túry Ferenc küldte, azzal, hogy magát csak Felházi Anett tudja meggyógyítani. Persze nem vettem komolyan, mégis ezen a nehéz pályán jól jön egy ilyen megerősítés – még ha túlzó is – fontos a kollégák támogatása.

Mi a kedvenc területed?

– A Magyar Pszichoanalitikus Egyesület rendes tagja vagyok, pszichoanalitikusként dolgozom már több mint 5 éve, és régóta végzek magánpraxisban pszichoanalízist, és pszichoanalitikusan orientált terápiát. Volt egy másik munkaköröm is, a 6. kerületi nevelési tanácsadóban is dolgoztam gyerekkerapeutaként, aztán annyira telítődött a feladatköröm, hogy el kellett engednem a gyerekkerápiás munkát. Szupervízorként viszont megmaradtam, havi egy alkalommal még vissza tudok kapcsolódni a nevelési tanácsadásba. Az új cél, ami felé tartok: egyre inkább a szupervízió és a fiatal kollégák segítése.

Írtál a Kékszakállú herceg váráról is. Milyen szempontból közelítetted meg ezt a témát?

– Pszichoanalitikus elméleti aspektusból. Paranoid élményekről írtam a nárcisztikus patológia tükrében. Nagyon sokat foglalkozom a nárcizmussal, a nárcizmus dinamikájával, a nárcisztikus személyiség szerkezettel, és külön-

böző témák során térek vissza a korai sérülések okozta problémák vizsgálatához. Balázs Béla szöveggönyve egy nárcisztikus krízisben lévő irigy és féltékeny Juditról szól, aki leértékeltségi érzéseit nem képes megszelídíteni és ezzel tönkretesz mindent.

Hogy érzed magad a reggeli tévé műsorokban?

– Legalább 15 éve szerepelek, mint tanácsadó, szakértő. Az utóbbi időben már nincs annyi időm, egyre kevesebb felkérést fogadok el. Átadom a helyem a fiatalabbaknak.

Újabb álmok, célok?

– További célom, hogy a pszichoanalitikus szakmában kiképzővé válhassak. Az analitikusság, mint módszer specifikus munkamód, élethosszig tartó, ez a nagy célom, az elkövetkező 5 éven belül erre szeretnék felkészülni.

Mi kell ahhoz, hogy kiképző legyél?

– Analíziseket folytatni, publikálni, tanúbizonyosságát adni annak, hogy megfelelően tudom

képviselni a szakmai célokat és irányvonalat.

Lesz követőd?

– A gyerekeim 16 és 20 évesek. Az idősebb inkább reál beállítottságú, az orvos-informatika felé kacsingat, ez egy nagyon fejlődő terület. A 16 éves pszichológus, ingatlanügynök, és amerikai focista egyaránt szeretne lenni. Még bármi lehet belőle.

A férjed szakmabeli?

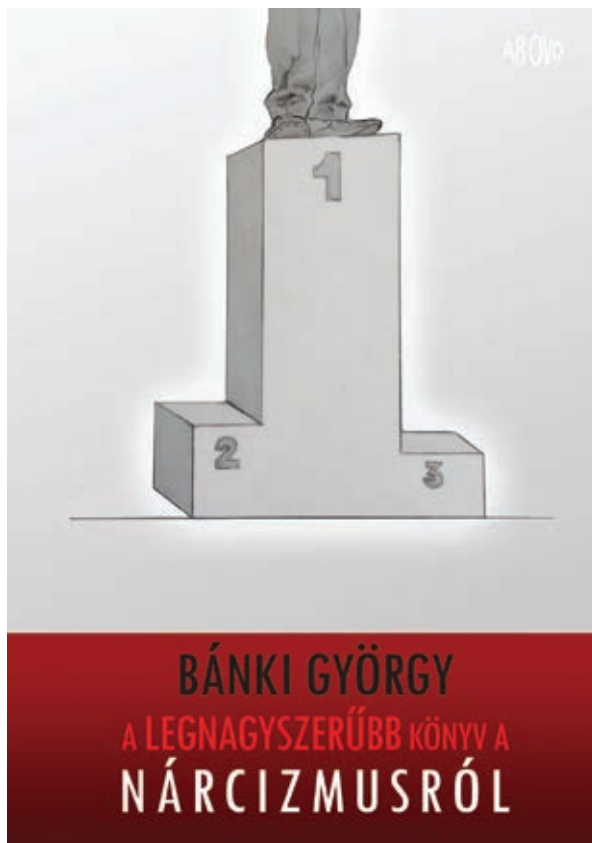
– Nem, ő tanárember.

Hogyan pihensz?

– Tudatosan átgondolt pihenésre van szükségem, minden félórát be kell osztanom. A rendelő alatt edzőterem van, az ebédszünetet kihasználom, ilyenkor futok néhány kilométert. Ahogy a modern ember általában, én is mindent bele akarok préselni az életembe: egy kis kultúra, baráti találkozók, családi programok. Mindegyik időtöltés nagyon fontos a számomra, ezért inkább a felhőtlenebb lazításról mondom le.

Csapó Ágnes

A legnagyobb szerűbb könyv a nárcizmusról

A könyv címe és borítója is egy játék része. Az Olvasónak mindez azt ígéri, a valaha volt legnagyobb szerűbb könyvet veheti kézbe, amit a nárcizmusról írtak. Bánki György könyve a laikusokhoz is szól, főleg azokhoz, akiknek családjában előfordul a kóros nárcizmus. Hogy a mindannyiunkban jelenlévő viselkedés csöppet sem idegen a szerzőtől, a könyv címén túl az is bizonyítja, hogy most ő ismerteti saját könyvét.

A grafikán egy dobogó magasba nyúló legfelső fokán tornyosuló figura lábszára illusztrálja a főszereplő magányos kiemeltségét. A nyilvánvaló abszurditás, hogy létezik a „legjobb könyv”, egyszerre közönségcsalogató módszer és a tartalomra utaló ironikus gesztus. Ha viszont a könyv lapjaira tévedünk, a könnyedség érzete lassan átalakul. A mű sokkal inkább alászállás a saját személyiségünk nehéz, felfedezetlen részeibe – fájdalmas, de remélhetőleg termékeny szembesülések hosszú sora –, mint egyszerű ismeretterjesztés. Egyszerre próbálja megtalálni a hangot a kíváncsi laikkal, a művelődni vágyó szakemberrel és mindkettőjük legbelső, rejtett világával. Krimi, ahol ugyanúgy lehetünk

áldozatok, mint gyilkosok, és egy olyan labirintus, amiből a hosszú utazás végén remélhetőleg kitálunk.

A fókusz a kóros nárcizmus, avagy a narcisztikus személyiségzavar. De ez is, mint minden patológia valamilyen kontextusban létezik: a személyiség variációi, változatos működései és a társas közeg minket formáló hatásai között. Ezért az optika kitágul, és a nárcizmus jó, rossz és még rosszabb vonatkozásai is terítékre kerülnek. Önszeretet nélkül nincs ember, a hiányos önszeretet túlkompensálásai nélkül pedig nincsenek nagy emberi teljesítmények. A kép tehát ritkán fekete-fehér, elvéve mondhatjuk, akár a nárcizmusunk tekintetében is, hogy valami, ami ilyen fontos vetülete

a személyiségünknek, az csak jó vagy csak rossz lehet. Persze találunk példát a szélsőségekre, és ezt a fókusz, a fő témát a könyv nem engedi el, de köré rakja a nagyobb kép mozaikjait. Ezért aztán az Olvasó végső soron nem a mások narcisztikus zavarairól tudhatja meg a legtöbbet, hanem ezen keresztül a saját önbecsülésének nehézségeiről. Miközben hangsúlyos a másik fontos cél is, hogy képesek legyünk felismerni, és valamennyire reagálni, határt szabni a mások részéről minket érő abuzív, narcisztikus hatásoknak.

A kirívó és a kóros nárcizmus rengeteg szenvedés forrása. Az egyéneket is, de ha a közösség csodavarása vagy erős vezető iránti igénye megnő, a csoportjaink számára ugyanúgy. A mély

belső zavar, az elnyomottság, a kifosztottság, a fájdalom és sok más nehéz élmény az egyén szintjén, a heves, emésztetlen, megosztó érzések a társas szinteken a mindennapjaink részei. A narcisztikus ugyanakkor maga is szenvedő ember, és ezt az aspektust sok ismeretterjesztő cikk félreterjeszi. Természetesen az ő saját szenvedése nem felmentés a másoknak okozott boldogtalanság alól. De fontos, hogy embereket, vagy azok csoportjait ne megkülönböztessük magunktól, hanem azt is értsük, hogy hogyan vagyunk egyek velük. A könyvben irodalmi, filmes, terápiás és más példák hosszú sora világítja meg, hogyan szenved a narcisztikus, és miért adja át a kínt sokszor inkább a környezetének. Így inkább együttérzőek leszünk, mint ellenségesek, noha ez a tudás önvédelemre is tanít. A tisztázottságban erő van, remény és lehetőség. Legalábbis jóval több, mint a reflektálatlan, érthetetlen, csak úgy megtörténő és folyton ismétlődő élményekben.

A könyv első fejezete tág optikával tekint a narcizmusra, mint emberi jelenségre. A második már a narcisztikus személyiség működéseire koncentrál inkább. A harmadik a magány megszületését térképezi föl a narcisztikusak eredeti családjában. A negyedik a társadalom felől közelít. Az ötödik és a hatodik esetek, filmek

és könyvek segítségével mélyíti tovább az ismereteket. A hetedik fejezet a kilábalásról szól. Talán érdemes ezt az utolsó fejezetet, vagy amit ígér, kicsit szétszálazni. Háromféle módon közelít a narcisztikus problematika kezeléséhez. Az első harmad a narcisztikussal való megfelelő bánásmód lehetőségeit igyekszik vázolni hétköznapi körülmények között, még ha ezek a lehetőségek a nem terápiás helyzetben, egy közeli vagy függő viszonyban nagyon szükségesek vagy kevésbé hatékonyak is tűnnek. A második etap a narcisztikus terápiáját érintő szempontok közül vet fel párat, különös tekintettel a bármikor aktiválódni kész szégyen kezelésére. Ezt a laikusnak azért érdemes elolvasnia, mert sok mindent megvilágít, amit

ugyan belülről ismer, de egészen más, ha kézzelfoghatóvá is válik a számára. A harmadik harmad a narcisztikus dinamikájú családokban felnőtt „túlélőkhöz” szól, akik akár egész életükön át kések hordozni az eredeti családi felállásból fakadó túlvállalásaikat és szenvedéseiket. A három valójában persze egy történet. Egy súlyos patológia ürügyén így lopva ismerkedhetünk önmagunkkal és a saját kapcsolatainkkal is. Hátha valamit ügyesebben – vagy éppen nagyszerűbben! – tudunk majd csinálni a jövőben.

A kötethez Philip Zimbardo professzor, a Stanford Egyetemen alkotó világszerte ismert szociálpszichológus írt kedves ajánlást.

Bánki György

„A legnagyobb nagyszerűbb könyv a narcizmusról a pszichiáter-író, Bánki György valóban nagyszerű műve, nélkülözhetetlen kalauz a narcizmus bonyolult világában. A lenyűgöző, eredeti gondolatokkal teli, nagyhatású könyvben az olvasókat egy szokatlan utazásra invitálja a szerző, melynek során felfedezhetik a lélek ismert és ismeretlen zugait. Ehhez Bánki kiváló idegenvezetőnek bizonyul, aki ezt a szellemi kalandot remek stílusban varázsolja izgalmassá és élvezetessé. Legyen ez a könyv kötelező olvasmány mindenkinek, aki valaha ismert narcisztikust, vagy ő maga az, vagy tervezi, hogy azzá válik.”

Szólj szám, hisz fáj a fejem!

A vándorgyűlésen tartott Egis szimpóziumon érdekes adalékokkal szolgált a fejfájás okairól a három előadó: Purebl György, Hal Viktor, és lánya Hal Melinda. Apa és lánya már negyedik éve kutat közösen, a pszichiáter és neurológus apa az idegrendszeri folyamatok felől közelíti meg a kérdést, lánya, a Semmelweis Egyetem Mentális és Egészségtudományok Doktori Iskola PhD hallgatója a pszichológia oldaláról.

Purebl György hangsúlyozta, hogy a fejfájás a leggyakoribb orvosi panaszok egyike. „Mint minden gyakori panaszt, ezt is számos dolog okozhatja, így pszichológiai tényezők is. A stressz szerepe annyira közismert a fejfájásban, hogy jelentőségét számos hétköznapi mondás is tükrözi: „ne szólj szám, nem fáj fejem...” ... „nem kell emiatt fájni a fejed...” és így tovább. Hippokratész a fájdalmat a szervezet házőrző kutyájához hasonlította, ez a hasonlat talán a fejfájásokhoz illeszkedik legjobban: e szerint a fejfájás egy olyan kutya, amely az esetek nagy részében a postást, a tejesembert és egyéb ártatlan járókelőket ugatja meg, de természetesen nagyon ritkán a betörőt is.

A fejfájásnak is van számos, ártatlan hétköznapi oka: a már említett stressz, a kialvatlanság, éhség, és még számos egyéb ok. Ugyanakkor az okok között ott van számos veszélyes betegség is. Ezek ugyan sokkal ritkábbak, de számolni kell velük, éppen ezért minden fejfájás szindróma gondos kivizsgálást igényel.

A hétköznapi okok mellett számos mentális zavart is kapcsolatba lehet hozni a fejfájással,

leggyakrabban a szorongásos és hangulatzavarokat. Számos kutatásból – így a mienkből is – úgy tűnik, hogy ezek cirkuláris kapcsolatban vannak a fejfájással, vagyis kölcsönösen erősítik egymást. Ennek részben oka az úgynevezett fájdalom-viselkedés is: a fájdalom passzívvá tesz, így lesz időnk az önmegfigyelésre, a panaszainkkal való foglalkozásra. Márpedig minél többet foglalkozunk a fájdalommal, mint

panasszal, annál inkább lecsökken az ingerküszöbünk vele kapcsolatban. Mivel az ingerküszöb csökkenése miatt hamarabb éljük át a fájdalmat és erősebben, még passzívabbak leszünk, aggódunk, és még többet foglalkozunk a fájdalommal. Ezzel az ingerküszöb tovább csökken, és máris beállt a fájdalom ördögi, önrontó köre. Ez az ördögi kör a fájdalom-szindrómák nagy részében kialakul, és ezt hivatott megtörni a kognitív viselkedésterápia, mely számos fájdalom-szindrómában első választandó kezelési mód.”

Hal Viktor a Bajai Szent Rókus Kórház osztályvezető főorvosa évekig vezette Baján a Fejfájás Ambulanciát, sok beteget ma is felkeresi. Lányával, valamint több kutatóval és szakorossal közös vizsgálatukba eddig több mint négyszáz embert vontak be.

szemléletbe beilleszteni. Más megközelítésben próbáltuk a kizárólag biológiai, illetve szervi eredettől kiindulva a bio-pszichoszociális tényezők feltárásának

a szakembereknek segítségét nyújthat a team-munkában. A fejfájás sokat kutatott téma, a tanulmányok viszont kevésbé foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy létezik-e fejfájós személyiség. Azt tapasztaltuk, hogy a fejfájás kialakulásában a személyiségjegyek és bizonyos pszichológiai faktorok is közrejátszanak és a kezelés során is érdemes számba venni ezeket. Kutatásunk immáron alapkutatásból alkalmazott kutatássá nőtte ki magát, amiben a személyiség, stressz-megküzdés, életminőség és az ezekkel összefüggő terápiás indikációk is helyet kapnak. Egy módszertani újdonságot is bevezettünk, amelyet Integrated Headache Indicator-nak (IHI) neveztünk el, tudományos leírása éppen folyamatban van. Sokat várunk az IHI-től, ugyanis nem kizárólag a kutatásban, hanem a prevencióban, szűrésben és a terápiák tervezésében is nagy segítséget nyújthat, elemzése körülbelül 3 percet vesz igénybe, mégis közelebb hozza a szakembereket a fejfájások megértéséhez. Multicentrikus vizsgálatunk lefolytatásában nagyon köszönjük a Szegei Tudományegyetem Neurológiai Klinikája, a Bajai Kórház, a Semmelweis Egyetem Neurológiai Klinikája, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetnek közreműködését.”

„Fejfájás, személyiség, életminőség” című előadásunkban átfogó képet kívántunk nyújtani a fájdalom és különösen a fejfájás olyan háttértényezőiről, melyek szervesen kapcsolódnak az organikus-neurológiai kóreredethez. Ugyanakkor, mivel a téma gyakorlatilag mindenkit foglalkoztat és a pszichés eredetű fejfájások az összes fejfájás 70–90 százalékát teszik ki a szakirodalmi adatok szerint, igyekeztünk ezen adatokat az interdiszciplináris

szükségességét hangsúlyozni. Jelezni kívántuk azt is, hogy a probléma megoldása csak széles team-munka révén lehetséges.”

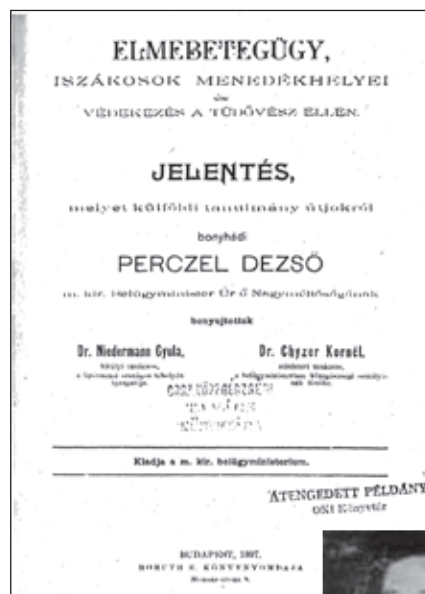
Hal Melinda örült annak, hogy előadásukban a szakirodalmi adatok és részben evidenciák bemutatása mellett saját kutatásuk is helyet kapott. „Kutatásunk során a fejfájással összefüggő személyiség dimenziókat, valamint egy olyan „személyiség profilt” kívánunk kialakítani, ami

Egy apostoli küldetésű pszichiáter...

Niedermann Gyula neve a hazai pszichiátria történetében járatos olvasók körében ismerően cseng. Ő volt a Lipótmezőn felépített intézet második igazgatója. Nevéhez fűződik, hogy véglegesen eltörölték a kényszerzubbony alkalmazását, a zárt osztályról számúzta a brutalitást, igazgatása alatt alakult ki az Országos Téboldyából mind nevében, mind szellemében a Lipótmezei Elme- és Ideggyógyintézet. Megalapította a Gyógyult Elmebetegeket Segélyező Egyletét, sokat tett a társadalmi előítéletek eloszlatásáért, a kezelés korszerűsítéséért. A rehabilitációs medicina jeles képviselőjét tisztelhetjük személyében. Róla szól Nagyné Dubay Éva írása.

Niedermann Gyula 1839. december 22-én született Esztergomban, neves esztergomi család leszármazottjaként. Felső-Ausztriából származó felmenői közül számos kőfaragó és kőműves mester került ki, nagyapja keze munkáját dicséri egyebek mellett az esztergomi Belvárosi templom díszes barokk bejárata. Alsó iskoláit és a gimnáziumot szülővárosában végezte, majd beiratkozott a fővárosi orvosi fakultásra, ahol az 1862/63-as tanév végén orvosdoktorrá avatták. Végzés után Schwartzer Ferenc budai „magánörüldéjében” kezdte meg hivatása gyakorlását, igen sokat ígérő odaadással. Már korán kivilágolt az orvos-beteg kapcsolat humanizálására irányuló törekvése. Első tanulmányait a Gyógyászat-ban közölte 1864-ben. „A merengő komorkór (melancholia kataleptica)” több klasszikus esetét ismertette. Részletesen leírta az eseteket és az alkalmazott terápiás módszereket is. Az esetek leírásában a negyvennyolc órától akár 16 napig is eltartó katatóniás állapotról számolt be, amely néha spontán megszakadt a vegetatív funkciók

elvégzésére. Akkoriban Chloroformos bódítást, illetve hamiblant (kali-um hydrojodicum) adását alkalmazták, leginkább Philippe Pinel francia orvos, pszichiáter, pszichológus tanai alapján kezelték a betegeket.

Pinel fontosnak tartotta, hogy a pszichiátriai gondozottak el látása és felügyelete humánusabb pszichológiai megközelítés szerint történjen, ma ezt morális terápiának hívjuk. A hazai gyakorlatban, Niedermann Gyula a

téboldyai kezelésben Pinel szellemisége mellett főleg a brit Conolly „non restraint system” elvét, tehát a korlátozások megszüntetését igyekezett érvényesíteni, amit pl. a porosz szigorhoz szokott német pszichiátria csak nehezen és megkésve vett át. Az intézet börtönszerű jellegének megszüntetése, a munkaterápia bevezetése 1868-ban reformerprogram volt. Ez az időszak egybe esett a lipótmezei Országos Téboldya kialakításával, ahová 1869-ben ő is kinevezést nyert.

Az intézet igazgatója Schnirch Emil főorvos lett, az új szellemet azonban a két második ember, Bolyó Károly és Niedermann Gyula képviselte. Az Orvosi

Hetilapban már „Az elmebetegek kényszer nélküli kezeléséről” számolt be jelesül „mindenek előtt kimeríthetetlen türelmeség kell, hogy ez vezérelje az orvost és ápoló-személyzetét a betegek irányában, átérezni, hogy mindaz, mit a beteg abnormalis elmeállapotában cselekszik,

kóros agyának folyománya”, tehát felelőssé nem tehető érte. A dühöngőknek elkülönítő szoba kell, per os gyógyszerek közül a chloralhydrat oldata, injekcióban a „szunyal” (morphin) a leg hatásosabb. Az Orvosi Hetilap törvénytörvényesítési mellékletében az elmebetegségek szimulálásáról tárgyalja, melynek jelentősége büntetőjogi szempontból felmérhetetlen.

Közben megválasztották a hazai Statisztikai Tanács tagjává, a közgazdasági miniszter által szervezett statisztikai tanfolyamon Tornay Károly főorvossal együtt adták elő az egészségügyi statisztikát, amely 1869-ben könyv alakban is megjelent. Mint egykori Schwartzer tanítvány, a jogi karon Niedermann Gyula adta elő a törvénytörvényesítési orvostant. Magántanár is e fakultáson habilitálták. Amikor 1884-ben Schnirch Emil a Lipót első igazgatója elhunyt, az intézet vezetését a 45 éves Niedermann Gyula magántanár vette át.

Amint az egyik késői méltatója említi: Niedermann Gyula „nevéhez fűződik Lipótmező korszerű átalakítása. Jellemző humánus, haladó szellemű felfogására, hogy már 1884-ben a betegek kezelésében még használatban lévő kényszerzubbony alkalmazását megtiltotta”. Az általános tisztasággal, a közegészségügyi szabályok betartásával a 27–29%-os TBC halálozást 6–7%-ra csökkentette.

Feljavította az élelmezést, a padlókat könnyen tisztítható viaszos parkettával vonatta be. Az önellátás bevezetésével lehetővé tette, hogy ugyanakkora összegért minden ellátás megjavuljon. Személyes segítséget nyújtott ebben a Belügyminisztérium Közegészségügyi Osztályának

főnöke, az a Chyzer Kornél, akivel 1897-ben együtt tettek tanulmányi utat nyugat-európai intézetekben, a külföldi elmebetegügy, a koloniális intézetek, a családi ápolás rendszerének tanulmányozására. Tapasztalataikról közös könyvben is beszámoltak. Ennek nyomán bevezették az „ágy- vagy fektető kezelést”, cel-lamagány helyett az ágynyugalmat alkalmazva.

Niedermann Gyulát 1884-ben királyi tanácsosi címmel, 1894-ben vaskoronarenddel, 1897-ben miniszteri tanácsosi címmel tüntették ki. Külön elismerés volt, hogy 1896-ban meglátogatta Erzsébet királyné, akinek emlékére hársfát ültettek el. Ráccsal körülvéve ma is megtalálható az intézet parkjában. Egyik méltatója szerint, a beteg szent volt előtte s annak kultuszát mindenkitől megkövetelte. Bátorsága dacára a betegszökéstől nagyon félt. Túlzott egyszerűséggel berendezett szobájában le-fel járva viharos éjjeleken, gyakran emlegette családjának, hogy ezek azok az éjjelek, amikor a betegek megszöknek, vagy öngyilkosságot követnek el.

Sokat törődött az ápolószemélyzet minőségével, anyagi ér-

dekltségük még az orvosokénál is jobban érdekelte, mert „mellékesre” itt aligha számíthattak. Minden pozitív tulajdonsága, ügybuzgalma ellenére (vagy talán épp ezért!) 1899 nyarán meglepetésszerűen nyugdíjazták, miután 1898-ban itáliai utat tett a pellagra tanulmányozására Konrád Jenő és Farkas Jenő társaságában. Jelentésük füzet alakjában is megjelent. Még ugyanezen esztendőben a „tébolydát” nevében „elme- és ideggyógyintézetre” keresztelte át, jelezvén annak megváltozott szellemiségét. Méltatlan helyzetben enyhítendő, 1903-ban kinevezték a Rákospalotán épült új, korszerű intézet élére, amelyet tiszteletből Niedermann-Szanatóriumnak neveztek el. Ám ott nem érezte jól magát, lelkiileg sérülten önkéntes nyugdíjba vonult. Vigasztalanul halt meg 1910. január 24-én. Esztergomban a róla elnevezett utcában található a Komárom-Esztergom Megyei Integrált Szociális Intézmény Pszichiátriai Betegek Otthona.

A Lipótmező egyik apostoli küldetésű orvosa volt. A „Hippokratész papja” epitheton ornans senkire nem illik jobban, mint rá, s az a bizonyos hársfa az ő emlékét is őrzi. Az orvos-beteg kapcsolat humanizálása pedig máig névelvel fémjelzett üzenet.

Irodalom:

www.wikipedia.hu

Szállási Árpád: 150 évvel ezelőtt

született Niedermann Gyula

Dr. Osvai László:

Az esztergomi Niedermann család

